

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

33E JAARGANG

WOENSDAG 7 APRIL 1948

No. 1613

COMMISSIE VAN REDACTIE:

Ch. Glasz; H. W. Lambers; N. J. Polak; J. Tinbergen;
F. de Vries;
J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;
F. Versichelen.

Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste
bladzijde van dit nummer.

INHOUD:

	Blz.
De artikelen van deze week	263
Sommaire, summaries	263
Arbeidsvoorziening en lonen in het bouwbedrijf door Prof. Dr Ir H. G. van Beusekom	264
Het spaarjaar 1947 in België door M. Naessens	266
Het huidige dilemma in de natuurwetenschappelijke research in de Verenigde Staten door Prof. Dr H. M. H. A. van der Valk	269
Russische deelneming in de exploitatie van de Roe- meense olievelden door F. S. Noordhoff	271
Boekbespreking:	
Nederlandsche Stichting voor de Statistiek, „Consumenten- onderzoek voor Nederland, Najaar 1947”, bespr. door Dr Th. L. M. Thurlings	273
Aantekening:	
Europees Herstel	274
Internationale notities:	
De aandelenmarkt in de Verenigde Staten	275
Italiaanse problemen	275
Zuid-Amerika en het Marshall-plan	276
Investerings in België in 1947	276
Mededeling:	
Algemene Vergadering van de Vereniging voor Belasting- wetenschap	276
Geld- en kapitaalmarkt	276
Statistieken:	
Bankstaten	277
Overzicht der laatste vier verkorte balanssen van De Neder- landsche Bank	277
De kolonpositie van België	278

DEZER DAGEN,

komt West-Europa uit de eerste draai van een Z-bocht op de weg naar het herstel, en dat zonder ongelukken. De volksvertegenwoordiging der Verenigde Staten heeft in verenigde zitting het Europees herstelprogramma, in uitgebreider bezetting, aanvaard. Het Huis van Afgevaar-

digden had op het laatste ogenblik nog een passagier willen opnemen, die bij de overige medereizigers in een kwaad gerucht staat. De „co-pilot” van Senaatszijde, Vandenberg, heeft echter de verenigde kamers een besluit met een actuele klank doen nemen: geen lifters. Zo staat Spanje onder de huidige Regering ernaast.

Hoe snel het bijsturen ook plaatsvond, de korte zwenking lokte reeds reactie's uit, die bewezen, hoe gespannen de gehele wereld de Amerikaanse bestuurders op de handen keek. Doch de zucht van schrik is er één van verlichting, althans voor de meerderheid der betrokkenen, geworden. President Truman heeft het wetsontwerp in deze vorm bekrachtigd. Een bedrag van \$ 1 milliard staat op korte termijn beschikbaar; voor de verdeling van de resterende \$ 4,3 milliard voor Europa zal de begrotingscommissie zich nog zetten.

Wij zijn echter pas één bocht om, zowel internationaal als nationaal. Internationaal valt de taak van het uitzien thans vooral toe aan de Verenigde Staten. Minister Marshall heeft de bekrachtiging van zijn plan niet kunnen afwachten; hij moest naar de conferentie der Amerikaanse landen te Bogota. Behalve een aantal krachtige redevoe- ringen, voora ivoor binnenslands verbruik voor enkele Zuid-Amerikaanse Staten, verwacht men daar de opzet — of de poging daartoe — van een Marshall-plan voor Zuid-Amerika. Naast het juist gebrachte en het daar verwachte brengen de Verenigde Staten nog een deel van hun nationaal product ten offer aan het door hen voorgestane wereldherstel. De begroting voor de defensie is andermaal vergroot, de President heeft aan de Tennessee Valley Authority opdracht gegeven de productiecapaciteit van electriciteits- en chemische bedrijven te vergroten. Dit alles met het oog op hun grote tegenligger.

Zetten, waarvan alle betrokken partijen thans de betekenis verminderen, zijn in Berlijn gedaan. De Russen begonnen een scherpe controle op het vervoer naar de drie overige bezettingszône's. „Zet door” bleek het consigne, vooral der Amerikanen. Thans zal men uitleg gaan geven. Doch duidelijk is weer, dat de Russen en Amerikanen het aantal punten, waar zij elkaar de voet dwars en overdwers kunnen zetten, van a tot z zullen afwerken. Hoe ener- verend dit gemanoeuvree ook is, men moet de dagelijkse schok ervan uit het hoofd zetten.

Want de Nederlandse positie zelf eist alle oplettendheid: de derde deviezennota zet dit uiteen. Zij moge, volgens sommigen het alpha en omega der deviezenpositie nog niet bevatten, vast staat, dat voor het aangeven der met zorg afgewerkte punten een groot aantal letters nodig zou zijn. De Amerikaanse hulp maakt een wending ten goede mogelijk, zij brengt niet rechtstreeks naar Luilekkerland. Zuinigheid en beleid blijven geboden, zoals Minister Lief tinck in zijn radiorede nog eens onderstreepte. Er kunnen technische moeilijkheden voorkomen: vandaar, dat de aanbiedingsbrief der deviezennota na vijf regels tekst door 3½ bladzijde wit papier wordt gevolgd. Maar de Z-actie gaat door, onder het, door automobilisten volmondig erkende motto: zuinig duurt het langst.

The Statist

ESTABLISHED 1878

An Independent Journal of Finance
and Trade

**OBJECTIVE APPRAISALS
CONSIDERED JUDGMENT
IMPARTIAL OPINION**

Contains most complete range of
British economic and financial statisti-
cs published in any weekly journal

World wide circulation

Annual subscription rate: (post free-
to include all supplements) £ 3:2:6
(fl 33,40)

*A Special Supplement on 'Economic Con-
ditions in The Netherlands was published
on January 31. A limited number of this
Supplement remain for sale.*

LONDON: 51 CANNON STREET, E.C. 4

„HOLLANDIA“

HOLLANDSCHE FABRIEK VAN MELK-
PRODUCTEN EN VOEDINGSMIDDELEN N.V.

HOOFDKANTOOR TE
VLAARDINGEN

U ontlast U van veel zorg, indien U Uw
effecten bij ons in OPEN BEWARING
geeft. Vraagt eens inlichtingen bij ons of
bij een onzer alom in 'den lande ge-
vestigde kantoren.

**Nederlandsche
Handel-Maatschappij, N.V.**

Hoofdkantoor: Amsterdam, Vijzelstraat 32

Speciale afdeling voor Particulieren.

Naaml. Venn.
**Hollandsche
Belegging- en
Beheer-Mij.**

Keizersgracht 706 — Amsterdam
Anno 1930

Beheer en Adviesgeving

voor

**PENSIOENFONDSEN,
STICHTINGEN,
ONDERNEMINGEN
EN PARTICULIEREN**

Commissarissen:

Prof. Ir. I. P. de Vooy;

Drs. J. H. Gispem;

Mr. J. E. Scholtens.

Directie:

Gerlof Verwey;

Dr. F. Ph. Groeneveld;

A. C. Leeuwenburgh.

ROTTERDAMSCHER
BANK

225 VESTIGINGEN
IN NEDERLAND

DOCUMENTAIRE
ACCREDITIEVEN

INCASSEERINGEN

OP BINNEN- EN

BUITENLAND

Behandeling van alle
bankzaken

* *

Bezorging van alle
assurantien.

R. MEES & ZONEN

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

AMSTERDAM · ROTTERDAM · 'S-GRAVENHAGE
DELFT · SCHIEDAM · VLAARDINGEN

Groothandel

Weekblad voor de
internationale handel

Heeft U al eens
een proefnummer
aangevraagd?

H. A. M. Roelants
Schiedam

**N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE**

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van:
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK.

Prof. Dr Ir H. G. van Beusekom, *Arbeidsvoorziening en lonen in het bouwbedrijf.*

In de verschillende takken van het bouwbedrijf is van ouds in tarief gewerkt, waardoor vóór de oorlog met name in de grote steden door een hogere arbeidsprestatie lonen konden worden verdiend, die tientallen procenten uitgingen boven het contractuele weekloon. Momenteel kan bij werken in tarief hoogstens 25 pCt boven het contractuele weekloon worden betaald, een limiet, die in de praktijk bewezen heeft gevaren op te leveren. Tariefwerk is een krachtig middel tot opvoering van de arbeidsproductiviteit. Schr. zou het niet erg vinden, wanneer thans, zoals vóór de oorlog, 40 pCt en meer boven het contractloon zou worden verdiend, mits daar een arbeidsprestatie tegenover staat, die nog meer boven de normale uitgaat. De bouw wordt dan goedkoper en de wederopbouw wordt gestimuleerd. Er worden momenteel proeven in deze richting genomen in Groningen, terwijl ook in Amsterdam, Nijmegen en Eindhoven zal worden geëxperimenteerd.

M. Naessens, *Het spaarjaar 1947 in België.*

Het spaarjaar 1947 was voor België van bijzondere betekenis; het beschikbare statistische materiaal wijst nl. uit, dat er een kentering is te constateren in die zin, dat het Belgische volk, na de eerste roes van verbruiken en genieten, die op de bevrijding is gevolgd, opnieuw aan sparen heeft gedacht. Aangezien er in België geen officiële propaganda voor het sparen bestaat, moet deze kentering worden beschouwd als een spontane manifestatie van de ingeboren zin tot sparen en de sterke behoefte aan sociale veiligheid, die de Belgen eigen zijn. Gelet op de huidige acute kapitaalbehoeften kan dit verschijnsel als een gunstige factor in de ontwikkeling van de Belgische volkshuishouding worden beschouwd. Zo is er een redelijke kans op verwezenlijking van het investeringsprogramma van het Ministerie van Wederuitrusting.

Prof. Dr H. M. H. A. van der Valk, *Het huidige dilemma in de natuurwetenschappelijke research in de Verenigde Staten.*

Een land, dat, zoals de Verenigde Staten, een leidende rol in de wereld speelt, zal in de huidige omstandigheden zowel om politieke als om economische redenen een groter deel van zijn nationaal inkomen dan vroeger voor de ontwikkeling van de wetenschap beschikbaar moeten stellen. Inmiddels leert een onderzoek naar de uitgaven voor wetenschappelijke doeleinden, dat het Amerikaanse researchprogram onevenwichtig is tengevolge van een overwicht van de militaire research en de toegepaste wetenschap; het zuiver wetenschappelijk onderzoek heeft zich onvoldoende ontwikkeld. Aan President Truman is door een commissie een rapport uitgebracht, dat in deze lacune wil voorzien. Nederland kan in dit rapport op vele plaatsen zijn eigen problemen herkennen.

F. S. Noordhoff, *Russische deelneming in de exploitatie van de Roemeense olievelden.*

Rusland legt een grote belangstelling aan de dag voor de Roemeense olie. Eind Februari jl. kwam een nieuw handelsverdrag tussen Roemenië en de Sovjet-Unie tot stand, waarin de deelneming wordt geregeld van de Sovjet-Unie in het tot exploitatie brengen van de Roemeense olievelden. Schr. schetst de achtergrond en de betekenis van deze inmenging, die voorbijgaat aan het feit, dat Engeland en Amerika grote kapitalen in de Roemeense olie-industrie hebben belegd.

SOMMAIRE.

Professeur H. G. van Beusekom, *La main d'oeuvre et les salaires dans l'industrie de la construction aux Pays-Bas.*

Dans l'industrie de la construction, les primes allouées, actuellement, à la main d'oeuvre pour un rendement plus élevé, sont limitées à 25 % du salaire contractuel. Si cette limite était supprimée il est fort probable que le rendement augmenterait considérablement. La construction deviendrait moins chère et la reconstruction serait accélérée.

M. Naessens, *L'Épargne en Belgique, en 1947.*

Le mouvement de l'épargne en Belgique pendant l'année 1947, accusa un développement très important. La forte demande de produits de consommation, qui a caractérisé la situation en Belgique depuis la libération, a été arrêtée. La tendance à l'épargne a retrouvé ses proportions d'avant-guerre. Ce changement est plutôt favorable en égard à la forte demande actuelle sur le marché des capitaux.

Professeur H. M. H. A. van der Valk, *Le dilemme actuel en rapport avec les recherches scientifiques aux Etats-Unis.*

Pour des raisons, tant politiques qu'économiques les Etats-Unis, qui jouent un rôle dominant dans le monde, ne peuvent éviter qu'une partie considérable du revenu national soit réservée au développement scientifique. Il a été constaté que les recherches purement scientifiques sont insuffisamment développées. A la suite d'enquêtes récentes sur ce problème, un programme a été élaboré tendant à combler cette lacune.

F. S. Noordhoff, *Participation Soviétique dans l'industrie pétrolière en Roumanie.*

Cet article met en relief l'influence envahissante de l'U.R.S.S. dans l'industrie du pétrole en Roumanie. Il résulte de cette ingérence que les intérêts britanniques et américains sont négligés d'une manière systématique.

SUMMARIES.

Professor H. G. van Beusekom, *Manpower and wages in the Dutch building industry.*

At present premiums for harder work in the building industry are limited to a maximum of 25 percent above contractual wages. It is highly probable that labour productivity would go upward considerably if this limit would be abolished. In that case building would become cheaper and the process of reconstruction would be accelerated.

M. Naessens, *Saving in Belgium during 1947.*

The trend of savings in Belgium during 1947 showed a very important development. The whirl of consumption, characterising the Belgian situation since the liberation, came to an end. The propensity to save resumed its prewar proportions. This turn of the tide is rather convenient in view of the now prevailing heavy demand for capital.

Professor H. M. H. A. van der Valk, *The present dilemma in scientific research in the United States.*

Both for political and economic reasons the United States, playing a dominant rôle in the world, cannot avoid to make a considerable part of the national income available for scientific development. However, basic research in the United States appears to be underdeveloped. The result of recent inquiries into this problem is a program aiming at filling this gap.

F. S. Noordhoff, *Soviet participation in the oil industry of Roumania.*

The article gives a picture of the steadily increasing influence of Soviet Russia on Roumanian oil, a process in which English and American interests are systematically neglected.

ARBEIDSVOORZIENING EN LONEN IN HET BOUWBEDRIJF.

Wanneer wij ons zetten om enkele opmerkingen te maken over de lonen en arbeidsvoorwaarden in het bouwbedrijf — en dit is inderdaad een actueel vraagstuk, dat waard is besproken te worden — dan moeten wij teruggaan tot 20 November 1945, de datum, waarop voor het eerst na de bevrijding een definitieve loonregeling in het Staatsblad werd afgekondigd. Deze regeling was mede gebaseerd op de richtlijnen voor de loon- en prijspolitiek, die in October 1945 door de Stichting van den Arbeid waren vastgesteld.

In deze regeling werd het aantal loonklassen van 8 tot 6 teruggebracht en werd het uurloon voor geschoolde arbeiders bepaald op onderscheidenlijk 90, 86, 82, 78, 75 en 72 cent. Voor de hoogste klassen betekende dit een verhoging met gemiddeld 4 cent per uur, voor de lagere klassen was de verhoging in verband met de opheffing van de 7e en de 8e klasse veelal aanzienlijk meer.

Toch liggen de lonen in de laagste klasse nog 20 pCt beneden die in de hoogste. Vóór de oorlog was een dergelijk verschil gewettigd in verband met het peil van de kosten van levensonderhoud in de grote steden en op het platteland. Reeds bij de totstandkoming van de loonregeling van November 1945 is echter opgemerkt, dat deze marge thans veel kleiner is geworden, zodat een loonverschil van 20 pCt te groot is.

Van ouds is in verschillende takken van het bouwbedrijf, met name in de particuliere woningbouw (thans „woningbouw voor de markt” geheten), in tarief gewerkt. Dit wil zeggen, dat het opmetselen van muren wordt aanbesteed per 1.000 stenen (vandaar, dat de tussenpersoon tussen patroon en arbeiders veelal duizendpoter wordt genoemd), het aanbrengen van dakbeschot en het leggen van houten vloeren per vierkante meter, het afhangen van deuren per stuk. Op deze wijze konden met name in de grote steden vóór de oorlog door een hogere arbeidsprestatie lonen worden verdiend, die tientallen procenten uitgingen boven het contractuele weekloon.

Zo schreef de toenmalige Hoofdinspecteur, Ir van der Kaa, in zijn jaarverslag over 1932 het volgende:

„In de jaren vóór de oorlog (d.i. de oorlog 1914—1918) was het regel, dat in tarief 20 tot 25 pCt boven het contractloon kon worden gehaald. Zulks moest ook billijk worden geacht, omdat voor het behalen van een dergelijk loon een zeer grote arbeidsprestatie moet worden geleverd. Langzamerhand is deze marge gestegen tot 30 en 40 pCt en soms nog belangrijk hoger, zodat in Amsterdam bij een contractloon van 80 cent per uur of f 38,40 per week voor timmerlieden, metselaars, stukadoors, heiers, enz. en van f 36 per week voor schilders, in 1932 de volgende lonen zijn betaald:

timmerlieden	f 50 tot f 52
metselaars	f 52 tot f 54
schilders	ongeveer f 50
stukadoors	f 70 tot f 80

In de regeling van November 1945 is bepaald, dat, wanneer tarief-, stuk- of aangenomen werk wordt verricht, aan de werknemers per week niet meer zal worden uitbetaald dan 48 maal het in de regeling vastgestelde uurloon, vermeerderd met 10 pCt van dat loon.

In een artikel in „Bouw” van 12 Januari 1946 heeft Drs G. M. Nederhorst tegen dit punt van de regeling bezwaar gemaakt. „Het gevaar is niet denkbeeldig”, zegt hij, „dat deze bepaling als een magneet werkt en dat het gehele loonpeil komt te liggen op 10 pCt boven het in de regeling vastgestelde loon”. De praktijk heeft helaas deze vrees ten volle bevestigd.

„Het vaststellen van een tariefgrens” — aldus Drs Nederhorst — „vloeit voort uit de wens om bij de bepaling van de loonpolitiek uit te gaan van een loonvloer en een loonplafond, waartussen de lonen zich mogen bewegen. Dit brengt het gevaar met zich mede van een zekere nivel-

lering. Het loonplafond vertoont de neiging, evenals een middeleeuwse folterkamer, in te zakken, met het gevolg, dat alles, wat zich tussen vloer en plafond beweegt, wordt doodgedrukt. Bij de bepaling van het tarief, dat in feite een beloning is voor bijzondere prestatie, dient de nodige speling te worden gelaten”. Schr. wijst er in dit verband op, dat de Stichting van den Arbeid uitdrukkelijk heeft vastgesteld, dat als vergelijkingsmaatstaf bij de beoordeling van de lonen moet worden uitgegaan van de normale prestatie en dat bij het werken in tarief aan de beloning van bijzondere prestaties de nodige vrijheid moet worden gelaten.

Hiervoor is wel alle aanleiding, omdat, naar algemeen wordt aangenomen, zowel de te trage gang van de wederopbouw als het nog steeds abnormaal hoge peil van de bouwkosten in hoofdzaak zijn terug te voeren tot de te geringe arbeidsprestatie in het bouwbedrijf. Weliswaar is de loonregeling inmiddels in dier voege herzien, dat krachtens een aan te vragen speciale vergunning in tarief tot 25 pCt boven het contractuele weekloon mag worden betaald, doch deze wijziging had weer hetzelfde effect als reeds begin 1946 door Drs Nederhorst werd gevreesd, namelijk dat de wijziging neerkwam op een algemene loonsverhoging — die onder de huidige omstandigheden voor de betrokkenen niet onwelkom was — zonder dat echter de arbeidsprestatie dienovereenkomstig werd verhoogd.

Als typerend kan worden vermeld, dat een aannemer in een ingezonden stuk in „Bouw” van 6 December 1947 meedeelt, dat hem toestemming was verleend om diverse metsel- en timmerwerken in tarief te doen uitvoeren. Toen hij daarmee begon, bleek de arbeidsprestatie aanzienlijk op te lopen; er werd inderdaad hard gewerkt en het werk schoot op. Helaas echter bleken de lonen boven de 25 pCt uit te komen en dat mocht niet. De patroon werd verbali-seerd en de arbeiders kregen een wenk om wat minder hard te werken.

De adjunct-secretaris van het College van Rijksbemiddelaars trekt uit deze geschiedenis de conclusie, dat voor het officiële uurloon geen voldoende arbeidsprestatie werd geleverd, terwijl de loonregeling er van uitging, dat voor het contractloon een behoorlijke prestatie moest worden gegeven.

De tweede conclusie is, dat tariefwerk een krachtig middel is tot opvoering van de arbeidsproductiviteit. Toch gaat de schrijver o.i. te ver, wanneer hij de tarieven zodanig wil limiteren, dat de loongemiddelden per ploeg op circa 17 pCt overschrijding komen en de individuele maxima op 25 pCt. Natuurlijk zal het voorkomen, dat goed geformeerde ploegen in haar geheel tot 25 pCt komen, maar indien bij voortdurende alle arbeiders boven de 25 pCt-grens komen, acht de schrijver de basis te hoog.

Dit laatste kan geredelijk worden toegegeven, indien de nadruk wordt gelegd op „bij voortdurende” en op „alle”. Wij menen echter, dat de praktijk het juiste tarief wel zal wijzen. Indien de tariefloren doorlopend ver boven het contractloon uitgaan, is inderdaad het tarief te hoog en zal er zeker aandrang komen tot verlaging. Wij vinden het echter helemaal niet erg, dat men thans, evenals in 1932 door Ir van der Kaa werd geconstateerd, 40 pCt en meer boven het contractloon zou verdienen, mits daar maar een arbeidsprestatie tegenover staat, die nog meer boven de normale uitgaat. In ieder geval wordt dan de bouw goedkoper en komt er voortgang in de wederopbouw.

De kwestie arbeidsproductiviteit en tarieven heeft de laatste maanden aanleiding gegeven tot een uitvoerige discussie in de pers, waarvan de eerste conclusie wel deze is, dat het ontbreken van een bevredigende regeling in ieder geval aan de productiviteit niet ten goede is gekomen. Zo is het bijv. regel, dat een aannemer, die bij het begin van een werk vergunning vraagt om bij werken in tarief maximum 25 pCt boven het contractloon te betalen, een

kleine 3 maanden op deze vergunning moet wachten. Wat moet de aannemer gedurende deze periode doen? Formeel mag hij geen hoger loon betalen dan het contractloon plus eventueel een prestatieloon van 10 pCt. Voor dit loon zijn echter geen behoorlijke werkkrachten te krijgen. De aannemer staat dus voor de keuze: of werkkrachten aannemen, die wegens hun geringe prestatie bij andere werken geen plaats kunnen vinden, of arbeiders zoeken met een behoorlijke arbeidsprestatie, doch... tegen zwarte lonen. In de regel is het laatste, ook al zouden de zwarte lonen 50 pCt of zelfs 100 pCt uitgaan boven het contractloon, toch nog voordeliger dan het werken met arbeiders, die elders wegens hun te geringe prestatie zijn weggestuurd.

Een inzender in „Bouw” gaat zelfs zo ver, dat hij het betalen van lonen, die 100 pCt boven het contractloon uitgaan, *geen zwarte lonen* noemt, doch „betaling voor een geleverde prestatie, die door de Overheid willens en wetens wordt afgeremd op 25 pCt boven het vastgestelde uurloon”.

In het algemeen kan worden gezegd, dat van werkgeverszijde bepleit wordt, dat de maximumgrens voor het tariefloon zal vervallen. Sommigen gaan zo ver, dat zij daarvan verwachten een verdubbeling van de productiviteit, zodat het dubbele aantal woningen zou kunnen worden gebouwd. Een psychologisch gevolg zou bovendien zijn, dat ook de minder harde werkers worden meegetrokken en op hoger plan gebracht.

Zoals in het voorafgaande werd vermeld, werden in 1932 bij een contractloon van f 38,40 aan timmerlieden en metselaars lonen betaald van f 50 tot f 54, d.i. 30 tot 40 pCt boven het contractloon. De stukadoors konden bij hetzelfde contractloon zelfs lonen van f 70, of f 80 bereiken. Op het ogenblik mag in de gemeenten der eerste klasse in tarief geen hoger loon dan $48 \times f 0,90 + 25 \text{ pCt} = f 54$ per week worden betaald. Het is zeer begrijpelijk, dat de beste krachten, die reeds in 1932 dit loon en zelfs aanzienlijk meer verdienden, thans niet bereid zijn voor maximaal f 54 te werken, vooral nu de kosten van levensonderhoud aanzienlijk gestegen zijn en het gezin voortdurend nieuwe aanschaffingen vraagt.

Wil men tot verlaging van de bouwkosten en tot opvoering van de woningproductie komen, dan zal men het in de eerste plaats van deze goede krachten moeten hebben. Men moet vooral niet vergeten, dat het bouwen in Nederland, ook bij de hoge weeklonen, die in tarief konden worden behaald, nooit duur is geweest. Juist de ontwikkeling van het tariefwerk heeft ertoe geleid, dat de loonfactor in de bouwkosten van een woning altijd binnen redelijke grenzen is gebleven.

Volgens de vóór de oorlog regelmatig gepubliceerde gegevens van de Hoofdinspectie voor de Volkshuisvesting bewoog zich in de periode 1924—1931, toen de bouwkostenindex (1914 = 100) ongeveer 150 bedroeg, het uurloon van de geschoolde bouwvakarbeiders volgens het collectief contract tussen 245 en 255. Het indexcijfer voor de loonfactor in de bouwkosten was in de genoemde periode echter nooit hoger dan 160. Hieruit is het te verklaren, dat in 1936, ondanks het sterk gestegen levenspeil van de bouwvakarbeiders, de totale bouwkosten weer tot het peil van 1914 waren gedaald. Het geheim ligt hier in de sterk gestegen arbeidsproductiviteit tengevolge van het werken in tarief.

Thans is de arbeidsproductiviteit nog onrustbarend klein. Blijkens de publicatie van de Commissie Indexcijfers Bouwkosten over de stand op 1 Januari 1948 is de arbeidsproductiviteit over het laatste kwartaal van 1947 wederom gesteld op het „gebruikelijke” niveau van 70 pCt voor burgerlijke en utiliteitsbouw en 75 pCt voor grond-, weg- en waterbouw. Door het Bureau Documentatie Bouwwezen werd op grond van globale waarnemingen en van besprekingen met aannemers, uitvoerders en opzichters van bouwwerken de indruk verkregen, dat gemiddeld de metselaars en stukadoors op 50 tot 60 pCt en de timmerlieden op 70

pCt werkten, alles op basis van de productiviteit van 1938—1939.

Het is ontstellend, dat dit, ruim 2½ jaar na de bevrijding, nog moet worden geconstateerd. Het belang van de woningvoorziening eist, dat hierin — hoe dan ook — ten spoedigste verandering komt.

In werkgeverskringen wordt veelal maar één oplossing bepleit: vrijheid. Vrijheid om in tarief boven het contractloon uit te gaan en de arbeidsprestatie, die de arbeiders kunnen en willen geven, volledig te belonen. Met een beroep op de vóóroorlogse verhoudingen meent men, dat dit uiteindelijk de bouw aanzienlijk goedkoper zal maken en het tempo zal versnellen.

Ook van arbeiderszijde echter is men over de tegenwoordige gang van zaken niet tevreden. De heer Th. de Brouwer, voorzitter van de R.K. Bouwvakarbeidersbond „St. Joseph”, heeft zich kort geleden in een artikel in „Bouw” hierover uitgesproken (no. 10 van 6 Maart 1948). Deze ziet de overheidsbemoeiing met prijzen en lonen als een middel om in het bouwbedrijf geordende toestanden te handhaven en zich daarbij zoveel mogelijk aan te passen aan de speciale behoeften van het bedrijf. Anderzijds echter erkent hij, dat de werkgevers, die van de voorschriften zijn afgeweken, en de arbeiders, die hogere lonen hebben aangevraagd, dit hebben gedaan, omdat zij niet anders konden.

„Men gaat toch”, zegt hij, „wel ver buiten de werkelijkheid staan, indien men hen scherp zou aanvallen, omdat zij een loon accepteerden — dikwijls op aanbod van de werkgever — dat boven het loon van de regeling ligt, terwijl veelal op dat loon een hogere arbeidsprestatie volgde. Ook al is dit noch van de werkgevers, noch van de arbeiders juist, dit moet bij de bijzondere behoefte, zowel voor de één als voor de ander, in het licht van de werkelijkheid worden gezien”.

In het bouwbedrijf kent men vrijwel geen vast dienstverband zoals in de industrie. Er is een voortdurend komen en gaan van arbeiders, zowel van goede en zeer goede als van middelmatige en slechte. Juist deze omstandigheid eist volgens de heer de Brouwer een bepaalde elasticiteit bij het vaststellen van de beloning voor geleverde arbeid, nl. een bepaalde vrijheid voor de werkgevers om, boven het contractloon, toewijding en bekwaamheid hoger te waarderen en hogere arbeidsprestatie te belonen. Hij noemt dan ook een loon, dat aan een bepaald maximum gebonden is, voor het bouwbedrijf een knellende band. Zonder te pleiten voor volledige vrijheid, wenst deze schrijver meer ruimte voor een bijzondere beloning van een hogere arbeidsproductiviteit.

Men komt er niet met een verbod van zwarte lonen, omdat men daarmee de arbeidsprestatie drukt en het bouwen uiteindelijk duurder maakt. „Eensdeels”, zegt hij, „is het in tarief werken op de grote objecten en in de woningbouw gegroeid, anderzijds is het juist nu een middel tot *hogere* arbeidersinkomen en *kostenvermindering* per eenheid. Het niet meer in tarief kunnen werken zou de mogelijkheid van vergroting van het arbeidersinkomen blokkeren en dat moeten wij nu juist niet hebben”.

Zijn pleidooi gaat in de richting van meer vrijheid voor het bedrijf, gepaard met groter verantwoordelijkheid.

De aandrang, die zowel van werkgevers- als van arbeiderszijde bestaat om tot wijziging van de bestaande regeling te komen, heeft er toe geleid, dat in *Groningen* een proef is genomen bij het bouwen van arbeiderswoningen, waarbij het loonplafond is vervallen en onder bepaalde voorwaarden in tarief wordt gewerkt zonder begrenzing van het uit te betalen loonbedrag.

De Stichting van den Arbeid heeft thans medegedeeld, dat na overleg tussen de organisaties in het bouwbedrijf, de Stichting en de Overheid deze proef thans zal worden uitgebreid tot complexen volkswoningbouw in enkele andere gemeenten. Aan deze complexen zal dus in tarief worden gewerkt zonder dat een limiet is gesteld aan het

percentage, waarmee het uit te betalen weekloon het contractueel vastgestelde loon zal mogen overschrijden.

Deze nieuwe regeling heeft terstond een einde gemaakt aan de staking, die in Amsterdam was uitgebroken als gevolg van het verbod, hogere lonen dan de wettelijk vastgestelde uit te betalen. Ook hierin ligt een aanwijzing, dat van de nieuwe regeling een verbetering van de toestand wordt verwacht.

De toestand is dus momenteel zo, dat in enkele gemeenten een proef zal worden genomen met werken in tarief, dat wil dus zeggen beloning uitsluitend naar de geleverde arbeid, zonder dat aan het te betalen weekloon een maximumgrens is gesteld. Deze proef zal plaats hebben onder controle van overheidsorganen. Deze controle zal worden bekostigd uit een fonds; dat door de betrokken werkgevers zal worden bijeengebracht.

Voor de medewerking van de Overheid was het nog een moeilijkheid, dat in deze tijd alle omvangrijke bouwwerken aanbesteed zijn, zodat verlaging van de kosten zou neerkomen op een extra-winst voor de aannemer. In verband hiermede hebben de aannemers zich bereid verklaard, aan de Overheid het bedrag te restitueren, dat door de hogere arbeidsproductiviteit op de bouwkosten zal worden bespaard. Op deze wijze kan een effectieve verlaging van de bouwkosten worden verwacht.

De nieuwe regeling zal voorlopig slechts, behalve in Groningen, worden toegepast in Amsterdam, Nijmegen en Eindhoven. Voor de toepassing op een bepaald werk is toestemming van het College van Rijksbemiddelaars nodig. In geval van slagen is verdere uitbreiding in het vooruitzicht gesteld.

's-Gravenhage.

H. G. VAN BEUSEKOM.

HET SPAARJAAR 1947 IN BELGIË.

Het spaarjaar 1947 was van bijzondere betekenis voor België. Onmiddellijk na de bevrijding heeft de Belgische bevolking niet al te veel aan sparen gedacht. Ook de regeringspolitiek heeft het sparen niet altijd in de hand gewerkt. Volgens Bruegheliaanse traditie heeft men er naar gestreefd, zowel de Regering als de bevolking, in de eerste plaats het potentieel van de Belgische vitaliteit te herstellen. Men heeft dus geconsumeerd. Na een eerste verzadiging, die trouwens nog niet algemeen is, heeft de Belg dan opnieuw aan sparen gedacht. De resultaten van die kentering komen vooral in 1947 tot uiting.

Een officiële propaganda voor het sparen, zoals ze sedert het begin van de oorlog en reeds daarvoor in de op het gebied van de financiële politiek en techniek meest geëvolueerde landen ingevoerd werd, bestaat in België niet. Wanneer de Regering een lening wenst te plaatsen, houdt de Minister van Financiën een persconferentie en een vergadering met de bankiers. De bladen maken de modaliteiten van de verrichting bekend. Verder wordt voor de emissie wat publiciteit gemaakt door middel van aanplakbrieven en wellicht een oproep langs de radio. De banken gelasten zich, tegen commissieloon, met het plaatsen van de lening. Maar aan het systematisch organiseren van publieke „savings campaigns” werd in België tot nog toe weinig of niet gedaan. De recente verhoging van de spaarbedrijvigheid kan dus niet beschouwd worden als het gevolg van een doelbewuste en efficiënte overheidspropaganda. Zij moet integendeel beschouwd worden als een spontane manifestatie van de ingeboren zin tot sparen en de sterke behoefte aan sociale veiligheid, die de Belg eigen zijn. Na de eerste onvermijdelijke consumptieroes welke na de bevrijding, als natuurlijke reactie op de tijdens de bezetting geleden ontberingen, een tijdlang hoogtij gevierd heeft, schijnen de traditionele deugden van ons volk thans weer de bovenhand genomen te hebben.

In dit artikel zullen wij trachten na te gaan, in hoever het sparen er in 1947 ten overstaan van de vorige na-

oorlogsjaren op vooruitgegaan is. Wij zouden tevens willen uitmaken, in welke mate de vooruitgang van het sparen overeenkomt met het progressierhythme van vóór de oorlog en welke de verhoudingen zijn ten overstaan van de huidige kapitaalbehoeften in verband met de economische reconstructie van het land.

Het statistisch materiaal, waarover men in België beschikt, maakt het ons niet mogelijk een volledig en wetenschappelijk beeld van het spaarwezen in ons land op te hangen. Een juiste, werkelijk economische maatstaf van het sparen moet kunnen steunen op een gedetailleerde statistiek van inkomensvorming en inkomensaanwending. Dergelijke gegevens bestaan in België op dit ogenblik nog niet. Met het aanleggen ervan werd echter, volgens verklaringen van de Minister van Economische Zaken, een aanvang genomen. Bij gebrek aan een algemene inkomens- en uitgavenstatistiek zijn wij dus verplicht onze enquête over het spaarwezen te beperken tot een bondig overzicht van de belangrijkste geld- en kapitaalmarktgegevens, die in verband met de financiële beleggingen van de spaarbedragen voorhanden zijn, teneinde aldus tot een algemeen idee van de jongste evolutie van het sparen te komen. Bij deze inventaris zullen wij niet alleen de zuivere vormen van het sparen nagaan, maar ook de meer oneigen vormen, zoals de bank- en postcheckdeposito's. Wij zullen beginnen met een overzicht van het individuele sparen, in de vorm van inlagen bij de spaarkassen, particuliere verzekeringen, enz., om daarna ook enkele beschouwingen te wijden aan de sector van het collectieve sparen, vertegenwoordigd o.a. door de ophoping van reserves in de ondernemingen en het draineren van kapitalen door het systeem der Sociale Veiligheid, dat in België sedert 1944 werd ingesteld.

Bij de interpretatie van de statistieken in verband met de spaarbedrijvigheid zal men goed doen volgende aanknopingspunten in acht te nemen: de biljettencirculatie, die in 1938 gemiddeld 21,8 milliard frank bedroeg, bereikte in 1947 gemiddeld 76,7 milliard, d.w.z. een niveau van 352 pCt. Einde 1947 stond de totale hoeveelheid betaalmiddelen t.o.v. 1936-1938 op de coëfficiënt 3,66. De coëfficiënt van de detailprijzen bereikte 3,64 en dit van de lonen 3,53 (sociale lasten niet inbegrepen). De normale aanpassingscoëfficiënten van de economisch-monetaire bedrijvigheid per einde 1947 schijnen in vergelijking met de vooroorlogse basis dus ongeveer tussen 3,5 en 4 te liggen.

A. Het individuele sparen.

Algemene Spaar- en Lijfrentekas en particuliere Spaarkassen.

Hieronder volgen vooreerst de bedragen met inbegrip van de gekapitaliseerde intresten, welke op boekjes van de Algemene Spaar- en Lijfrentekas (verder aangeduid als A.S. & L.K.) en van de particuliere Spaarkassen werden gespaard:

*Evolutie van de deposito's op spaarboekjes.
(in miljoenen frank)*

Toestand per einde	Algemene Spaar- en Lijfrentekas	Particuliere Spaarkassen	Totaal
1938	13.158	1.162	14.320
1939	12.403	1.053	13.457
1944	20.672	3.327	24.000
1945	19.404 (a)	3.906 (a)	23.310
1946	21.459	3.833	25.293
1947	25.425 (b)	4.263 (b)	29.689 (b)

(a) de cijfers van einde 1945 af geven het saldo aan na aftrekking van de door de geldzuiveringsmaatregelen definitief geblokkeerde tegoeden.

(b) voorlopige cijfers.

Uit deze tabel kan men opmaken, dat t.o.v. 1938 de totale deposito's bij de Spaarkassen maar ruim verdubbeld zijn. De toestand is bepaald gunstig vóór de particuliere Spaarkassen, die bijna de coëfficiënt 4 bereiken. Daar echter meer dan de vier vijfden van de gezamenlijke spaarkassen-

deposito's beheerd worden door de A.S. & L.K., waar de tegoeden niet helemaal de coëfficiënt 2 bereiken, komt het totaal van beide sectoren minder gunstig uit. Nochtans dient er op gewezen, dat in de loop van 1947 de A.S. & L.K. een zeer merkbare vooruitgang heeft geboekt en zelfs een grotere procentuele stijging dan de particuliere Spaarkassen vertoont. Het accres in 1947 bereikt namergenoeg 4 milliard, of 18,5 pCt, terwijl het bij de particuliere Spaarkassen slechts ca 450 miljoen, of 12 pCt, bedraagt.

Onderstaande tabel geeft de evolutie van stortingen, opvragingen en deposito-aangroei bij de A.S. & L.K. tijdens de tien laatste vooroorlogsjaren en sedert de bevrijding:

(in miljoenen frank)				
Jaar	Stortingen	Opvragingen	Deposito-aangroei	Procentuele toeneming van de inlagen
1929	2.269,8	1.190,4	1.079,4	30,02 pCt
1930	3.418,4	1.437,8	1.980,6	39,99 "
1931	3.247,-	2.010,7	1.236,3	19,05 "
1932	2.880,8	2.586,7	294,1	6,65 "
1933	2.435,3	2.526,4	- 91,1	1,92 "
1934	2.548,4	2.305,1	243,3	5,32 "
1935	2.864,9	2.939,9	- 75,-	2,06 "
1936	3.501,2	2.663,4	837,8	10,70 "
1937	3.836,5	3.127,4	709,1	8,82 "
1938	3.606,5	3.829,2	- 222,7	1,04 "
1945	5.124,2	3.110,3	2.013,9	- 6,13 "
1946	8.730,8	7.268,3	1.462,5	10,59 "
1947	13.296,3 (a)	9.942,9 (a)	3.353,4 (a)	18,48 "

(a) benaderend bedrag.

Zoals men ziet, kan het jaar 1947 voor de A.S. & L.K. een schitterend jaar genoemd worden, daar het accres van de spaargelden het aanwasrhythme van de laatste vooroorlogsjaren ruim overtreft en alleen door de buitengewone stijgingspercentages tijdens de hoogconjunctuurperiode 1926-1930 overtroffen wordt. Hieruit mag men besluiten, dat, niettegenstaande de huidige coëfficiënt van het depositovolume bij de Spaarkassen slechts 2 bedraagt, de ontwikkeling in 1947 niettemin de indruk geeft, dat het tempo van het zuiver sparen thans opnieuw het vooroorlogsrhythme bereikt. Er dient hier echter aangestipt, dat in Januari 1947, tengevolge van de deblokkeringsmaatregelen, de deposito's tot 15.000 frank zijn vrijgekomen. Dit heeft voor gevolg gehad, dat 869,5 miljoen gelden bij de A.S. & L.K. opnieuw op vrije rekeningen werden ingeschreven. De meeste van deze gelden werden wellicht niet afgehaald. Hetzelfde verschijnsel komt voor bij de particuliere Spaarkassen. Zelfs indien men rekening houdt met dit voorbehoud, blijft het deposito-acres bij de Spaarbanken toch nog zeer bemoedigend.

Een factor, welke er toe bijgedragen heeft het toevloeien van deposito's naar de A.S. & L.K. te bevorderen, is de aanpassing in Juli 1947 van het maximum der inlage, waarop de hoogste rentevoet — 3 pCt — toegepast wordt. Deze maximumgrens werd toen van 30.000 op 50.000 frank gebracht.

De gunstige evolutie van het sparen bij de A.S. & L.K. in 1947 wordt door de eerste gegevens voor 1948 volledig bevestigd. Voor de twee eerste maanden bedroegen de stortingen 1.583 miljoen frank, tegenover 777 miljoen afhalingen. De aanwas voor Januari en Februari 1948 belooft aldus 806 miljoen frank; dit is het hoogste cijfer, dat voor die twee maanden ooit bereikt werd.

Kapitalisatievennootschappen en bouwsparen.

Er zijn 11 kapitalisatievennootschappen in België, waarvan er 3 het bouwsparen beoefenen. De evolutie van de stortingen en van de wiskundige reserves bij de kapitalisatiemaatschappijen doet zich voor als volgt:

(in miljoenen frank)		
Jaar	Stortingen	Wiskundige reserves
1939	0,9	1,2
1940	0,7	1,9
1944	225,9	354,4
1945	213,4	508,9
1946	226,6	513,1
1947	200,0 ¹⁾	480,0 ¹⁾

¹⁾ raming

Deze vorm van sparen heeft zich vooral gedurende de oorlog ontwikkeld. Sedert de bevrijding is de toestand inzake stortingen meer gestabiliseerd, terwijl de terugbetalingen en annulaties vrij talrijk geworden zijn; zodat de wiskundige reserves, niettegenstaande de nieuwe productie, praktisch niet meer verhoogd zijn. De vooruitgang van deze nieuwe spaarvorm tijdens de laatste jaren schijnt van deze verband te houden met de behoeften inzake woningbouw. Sedert einde 1947 heeft de A.S. & L.K. eveneens een afdeling voor bouwsparen opgericht. De eerste resultaten zijn aanmoedigend.

Levensverzekeringen en rentevervestingen.

Ook de levensverzekeringen hebben tijdens de oorlog een grote vooruitgang gemaakt, als gevolg van de neiging van het publiek een gedeelte van zijn overtollige koopkracht op die wijze te beleggen. Na de bevrijding heeft zich vooreerst een tamelijk merkbare inzinking in de premiestortingen voorgedaan, doch sedert 1946 is er opnieuw een verbetering ingetreden, die zich eveneens in 1947 laat gevoelen.

Premiestortingen en wiskundige reserves bij de levensverzekeringen ¹⁾.

(in miljoenen frank)

Jaar	Geïnde premïën	Wiskundige reserves
1938	568,1	3.318,8
1939	565,9	3.550,5
1944	1.610,6	7.328,0
1945	1.248,6	8.074,1
1946	1.574,9 (a)	9.007,9 (a)
1947	1.667,5 (b)	9.830,0 (b)

(a) voorlopige cijfers
(b) raming

Voor de levensverzekeringen is de aanpassingscoëfficiënt dus ongeveer 3, hetgeen als vrij gunstig mag beschouwd worden.

Een verdere belangrijke sector van het individuele sparen wordt gevormd door de pensioen- en rentevervestingen bij de Lijfrentekas van de A.S. & L.K., waar de toestand zich als volgt ontwikkeld heeft:

(in miljoenen frank)

Jaar	Gestorte bedragen	Wiskundige reserves
1938	384,1	5.457,9
1939	361,2	5.960,0
1945	425,4	9.066,5
1946	591,0	9.781,1
1947	663,1 (a)	10.000,0 (a)

(a) raming

Voor de Lijfrentekas bereikt de aanpassingscoëfficiënt nauwelijks het cijfer 2. In vergelijking met de evolutie in de levensverzekeringsector blijkt de toestand hier dus minder gunstig te zijn. Dit is te wijten aan diverse factoren in verband met het systeem van de sociale veiligheid. Zo werden bijv. de verplichte maandelijkse stortingen voor ouderdomspensioen van 25 frank voor arbeiders en 5 frank voor werklozen tot op heden aan de sedert de oorlog ingetreden muntwaardevermindering nog niet aangepast, terwijl anderzijds zekere sociale activiteiten, die vroeger door de A.S. & L.K. waargenomen werden, thans door het nieuwe systeem van de Sociale Veiligheid overgenomen werden. Dat de stortingen bij de Lijfrentekas toch nagenoeg verdubbeld zijn, moet, toegeschreven worden aan de perequatie van de bijdragen voor bediendenpensioenen, aan het feit dat het stelsel der verplichte stortingen, in aansluiting met het wettelijk regime van de Sociale Veiligheid, stipter wordt toegepast en dat er in 1947 weinig werklozen waren, zodat meer bijdragen van 25 frank en minder van 5 frank gestort werden; bovendien zijn er in vergelijking met voor de oorlog thans ook meer vrije

¹⁾ Volledigheidshalve werd de Verzekeringskas van de A.S. & L.K. bij de particuliere vennootschappen gevoegd. De geïnde premïën en wiskundige reserves van bedoelde kas bedroegen resp. in 1938: 19,8 en 219,1 miljoen fr.; in 1947: 67,5 en 230 miljoen.

verzekerden bij de Lijfrentekas aangesloten. Zodat in zijn geheel genomen de toestand bij de Lijfrentekas toch niet zo ongunstig voorkomt.

Het oppotten of stille sparen.

Reeds vóór de tweede wereldoorlog werd in België fel opgepot. De ramingen daaromtrent waren echter zeer uiteenlopend en gingen van 5 tot 12 milliard frank. Afgezien van de exceptionele oorlogsomstandigheden heeft het verschijnsel zich ook sedert de bevrijding nog sterk uitgebreid, in verband met allerlei na-oorlogse spanningen: zwarte marktverrichtingen, belastingontduiking, vrees voor muntmanipulaties, onzekere internationale toestand enz. Volgens sommigen zou de biljettenoppotting op dit ogenblik tussen de 20 en 30 milliard schommelen, op een totale circulatie van ca 80 milliard, hetgeen dus ook hier een toenemingscoëfficiënt van 3 tot 4 t.o.v. 1938 zou betekenen.

Oneigen vormen van sparen: Postcheck- en Bankdeposito's.

Hoewel deze gegevens vooral met de geldmarktevolutie verband houden, is het toch nuttig ze te vermelden, hetzij met het oog op een vergelijking met de eigenlijke spaar- of kapitaalmarktfactoren, hetzij omdat zij soms een vorm van tijdelijk sparen uitmaken of een gewijzigde vorm in het tijdelijk sparen aangeven. Zij zijn ook kenmerkend voor de recente ontwikkeling op de kredietmarkt, die sedert de tweede helft van 1946 onder hoge druk staat.

Einde	(in miljoenen frank)			Totaal
	Particuliere tegoeden bij de Postcheckdienst	Bankdeposito's		
		op zicht en op hoogstens 1 maand	op meer dan 1 maand	
1938	3.021	14.353	1.721	16.074
1939	3.167	11.934	1.221	13.155
1944	5.812	14.353	1.421	15.774
1945	12.758	34.721	1.918	36.639
1946	15.329	43.785	2.234	46.019
1947	15.913	43.313	3.278	46.591

De sterke toeneming van de inlagen bij de Postcheckdienst, die sedert 1938 vervijfdubbelden, wijst er op, dat de laatste jaren ook in België flinke vorderingen naar een modern en rationeel betalingsverkeer gemaakt werden. De normale economisch-financiële aanpassingscoëfficiënt, die tussen 3,5 en 4 schommelt, werd hier ruim overschreden.

In verhouding tot de prijs- en loonontwikkeling hebben de deposito's bij de particuliere banken eveneens een bevredigende evolutie gekend. Zoals uit bovenstaande cijfers blijkt, zijn de gezamenlijke bankdeposito's op zicht en op hoogstens 30 dagen in vergelijking met de vooroorlogse positie ongeveer verdriedubbeld. De termijndeposito's (meer dan één maand), die reeds meer aan het spaarbegrip beantwoorden, zijn niet in dezelfde mate toegenomen. Opmerkelijk is evenwel de sterke stijging van de termijndeposito's in 1947: terwijl de zichtdeposito's een geringe contractie vertonen, boeken de termijndeposito's daarentegen een aanwas van meer dan één milliard. Een nog meer uitgesproken spaarmerk dragen de gelden, die bij de banken op „depositoboekjes” belegd worden. Bedoelde bedragen komen echter niet afzonderlijk in de bankstatistieken voor; zij zijn begrepen in de deposito's op zicht en op hoogstens 30 dagen. De stortingen op bankdepositoboekjes vertonen veel gelijkenis met de stortingen op spaarboekjes bij de spaarkassen. Het spaarkarakter van die bedragen vloeit namelijk voort uit de bepalingen, die de afhalingen en de intrestvergoeding op de depositoboekjes regelen. Gewoonlijk kan slechts 5.000 frank op zicht afgehaald worden. Voor hogere bedragen is een vooropzeg vereist, over 't algemeen 14 dagen voor afhalingen tot 50.000 frank. De vergoede intrest bedraagt meestal 2 pCt tot een bedrag van 200.000 frank of minder. Boven de 200.000 frank wordt 1 of 1½ pCt vergoed. De inlagen op depositoboekjes, die vóór de oorlog rondom het milliard schommelden, hadden per einde 1947 het

bedrag van 4 milliard ruim overschreden, aldus ongeveer de toenemingscoëfficiënt 4 bereikend. De stortingen op depositoboekjes hebben vooral na de bevrijding een grote uitbreiding genomen. Sedert 1946 is de toeneming echter vertraagd. In 1947 bedroeg de stijging toch nog meer dan 400 miljoen.

B. Het collectieve sparen.

Winstreserveringen in de N.V.'s.

Onder de vormen van het collectieve sparen dienen in de eerste plaats de gereserveerde winsten der handelsmaatschappijen vermeld.

Onderstaande tabel geeft de evolutie van de winstreserveringen in de naamloze vennootschappen tijdens de laatste jaren.

Jaar	Gestort kapitaal	(in miljoenen frank)			
		Boekhoudkundige reserves	Netto winsten	Bruto dividenduitkeringen	Gereserveerde winst
1938	48.321	17.838	5.744	4.297	1.447
1939	48.705	16.974	4.365	3.984	381
1945	39.610	12.631	21	926	905
1946	47.348	20.117	5.224	2.220	3.004
1947	53.811	41.097	8.746	4.319	4.427

Uit de cijfers blijkt, welke grote inspanning de maatschappijen de beide laatste jaren gedaan hebben om door autofinanciering hun wederuitrusting te bekostigen. Ten overstaan van 1938 zijn de niet-uitgekeerde winsten in 1947 verdrievoudigd. De gemiddelde gereserveerde winst voor de jaren 1936—1938 bedraagt 886 miljoen, zodat t.o.v. die periode door de N.V.'s in 1947 nagenoeg 5 maal meer werd gespaard. Daar echter het verplichte opmaken van de balansen en verlies- en winstrekeningen volgens rationale en eenvoudige schema's in België nog niet ingevoerd is en de boekhouding in het bedrijfsleven nog niet onder controle staat van beëdigde revisoren, kan men uit voormelde cijfers geen definitieve conclusie halen betreffende de absolute omvang van de autofinanciering in het bedrijfsleven. Ze kunnen slechts een tendens aangeven. Zo ook voor de enorme toeneming der reserves, welke grotendeels voortspruit uit de door de fiscus toegelaten herwaardering van de activaposten. Het staat echter vast, dat in 1947 de sommen besteed aan herstel en uitbreiding van de outillering en heraanvulling der stocks zeer hoog zijn geweest en dat in deze vorm een belangrijke fractie besparingen werd geïnvesteerd.

De Sociale Veiligheid.

Een nieuwe vorm van het collectieve sparen, welke na de oorlog ontstaan is of althans grote uitbreiding genomen heeft, is deze van de Sociale Veiligheid. Sedert het van kracht worden van de wetten op de verplichte maatschappelijke voorzorg werden langs deze weg enorme kapitalen verzameld. Alhoewel de gestorte sommen over 't algemeen vrij snel over de verschillende categorieën van rechthebbers terug verdeeld worden, moet toch gezegd, dat deze factor in de geldmarkt en indirect ook in de kapitaalmarkt een niet onbeduidende rol speelt. Toen de Sociale Veiligheid ingericht werd, werd een schatting opgemaakt van de sommen, welke nodig zouden zijn om aan al de loontrekkenden in het land bepaalde voordelen te kunnen waarborgen inzake ziekte, invaliditeit, pensioentoeslagen, werklozensteun, arbeidersverlof, familietoelagen en huishoudelijke wederuitrusting. Een reserve moest kunnen worden voorzien, te meer omdat de sommen, uit te keren op grond van vaste vergoedingen, volgens de omstandigheden in grote mate kunnen schommelen. Denken wij hier slechts aan de ziekte- en werklozenverzekering. Aanvankelijk bleek, dat het verzekeringssysteem van de Sociale Veiligheid hoge sommen zou kunnen reserveren. Daar echter de fondsen voor ziekte- en werklozensteun in de laatste tijd meer worden aangesproken dan in den beginne het geval was, schijnt deze reserve thans te verminderen. De cijfers per einde 1947 zijn nog niet beschikbaar. Sinds het instel-

len van de Sociale Veiligheid einde 1944 tot op 30 September 1947 had de Rijksdienst een bedrag van nagenoeg 26,1 milliard aan bijdragen opgehaald, terwijl aan de aangesloten kassen een totaal van 20,6 milliard voor het dekken van hun behoeften voorgeschoten werd. Tot nog toe heeft de functionering van het systeem dus de accumulatie van een reserve van verschillende milliarden toegelaten. Voorzover men kan rekenen op een stabilisatie van de sommen, welke met het oog op de herverdeling door de Sociale Veiligheid en haar aangesloten kassen tijdelijk worden beheerd, kan men spreken over een vorm van collectief sparen. Daar echter de Sociale Veiligheid nog maar in het beginstadium van haar uitbouw verkeert en nog onzekerheid heerst inzake de verdere beïnvloeding van het systeem door het conjunctuurverloop, is het begrijpelijk, dat de voorlopig ter beschikking staande gelden alleen in rekening-courant bij de Nationale Bank, in call-geld of op korte termijn in kasbons bij parastatale instellingen belegd worden.

Kapitaalemissies.

Een sector, waaraan wij bij het afsluiten van dit overzicht van de meest belangrijke vormen van het spaarwezen nog even onze aandacht zullen wijden, zijn de publieke kapitaalemissies vanwege het bedrijfsleven en de overheidsorganen. Natuurlijk kunnen de uitgiften van nieuwe kapitalen niet als een helemaal op zichzelf staande spaaractiviteit beschouwd worden, vermits op een deel van de emissies ingeschreven wordt met fondsen, die reeds als spaargelden in diverse financiële instellingen voorkomen, terwijl de statistieken niet toelaten uit te maken, welk gedeelte rechtstreeks door particulieren opgenomen wordt.

In onderstaande tabel geven de cijfers voor de private sector de netto-emissies op, d.w.z. de verse kapitalen, die ter beschikking van het bedrijfsleven gesteld worden. Daarentegen vertegenwoordigen de overheidsemissies bruto-bedragen, dus zonder rekening te houden met conversies of terugbetalingen, zodat deze cijfers met een nog groter voorbehoud dienen geïnterpreteerd.

Jaar	(In miljoenen frank)			Publieke sector: Staat en andere overheids- organen
	Private sector: netto-emissies van handelsvennootschappen Aandelen (+ uitgifte- premiën)	Obligatiën	Totaal	
1938	240	436	676	3.141
1939	41	246	287	67
1945	1.082	853	1.935	13.112 (a)
1946	867	2.258	3.125	4.260 (b)
1947	1.484	3.019	4.503	10.058 (c)

(a) Inbegrepen 10.610 miljoen voor de Bevrijdingslening, waarop voor meer dan 5 milliard met vervallen Schatkistcertificaten werd ingeschreven.

(b) Muntsaneringslening niet inbegrepen.

(c) Waarvan ca 2,5 milliard voor aflossingen.

Voor de sector van het bedrijfsleven gaat een vergelijking van de huidige toestand met de jaren 1938—1939 moeilijk op, omdat de emissiebedrijvigheid tijdens die periode buitengewoon laag was. In de meer normale periode 1936—1938 werd door de vennootschappen gemiddeld voor 873 miljoen per jaar aan verse kapitalen opgenomen; zodat, in vergelijking met dit laatste bedrag, in 1947 vijf maal meer werd geëmitteerd. Hoewel in deze cijfers niet kan nagegaan worden, in hoever er dubbelstellingen in voorkomen door samenvoeging van de participatiemaatschappijen bij de andere, blijkt toch, dat de kapitaalmarkt in 1947 in ruime mate aan de enorm gestegen behoeften van het bedrijfsleven beantwoord heeft.

Ook de Overheid heeft in 1947 een belangrijk beroep op de kapitaalmarkt gedaan. Met uitsluiting van ca 2,5 milliard, welke voor aflossing van vroegere leningen gediend hebben, werd niettemin nog een bedrag van nagenoeg 7,5 milliard voor publieke investeringsbehoeften beschikbaar gesteld, hetgeen als bevredigend kan beschouwd worden.

Conclusies.

Er kon geen spraak van zijn binnen het bestek van dit artikel een volledige beschrijving te geven van al de factoren in verband met het spaarwezen in België. Wij hebben slechts exemplatief de belangrijkste gegevens willen schetsen, vooral in de sectoren, waar een statistische documentatie beschikbaar is, om te laten uitschijnen, in welke mate het sparen zich in 1947 in vergelijking met de vooroorlogse verhoudingen heeft hersteld. Wij moeten echter rekening houden met het feit, dat de statistieken in België nog niet volledig uitgebouwd zijn en dus geen exacte inventaris van het spaarvermogen weergeven, die zou toelaten de omvang der besparingen tegenover de investeringsbehoeften te stellen. Verder worden verschillende gegevens omtrent de spaarvorming sedert de bevrijding beïnvloed door boekhoudkundige manipulaties in verband met de monetaire saneringsmaatregelen. Ondanks deze restricties blijft het niettemin een feit, zoals uit de opgegeven cijfers voldoende blijkt, dat er in 1947, na de eerste roes van verbruiken en genieten, die op de bevrijding gevolgd is, werkelijk opnieuw een tendens tot versterkte kapitaalvorming en -belegging is aangebroken. Gelet op de acute kapitaalbehoeften in de huidige periode van intense wederopbouw kan dit verschijnsel zeker als een gunstige factor in de ontwikkeling van de Belgische volkshuishouding bestempeld worden.

Wat tenslotte de vooruitzichten inzake het probleem van de naoorlogse verhoudingen tussen besparingen en investeringsbehoeften betreft, menen wij het volgende te mogen concluderen: vóór de oorlog schommelde het nationaal inkomen in België rondom 65 milliard frank per jaar, waarvan, volgens zekere ramingen, jaarlijks 12 à 14 milliard frank gespaard werd. Men kan aannemen, dat in 1947 het Belgisch nationaal inkomen minstens 200 milliard heeft bereikt, waarop dus normalerwijze een fractie van ca 40 milliard zou moeten kunnen gespaard worden. Steunend op een grondige enquête, werd door het Ministerie van Wederuitrusting een programma tot volledige wederuitrusting van de Belgische economie ontworpen. Volgens dit heruitrustingsplan zou de gezamenlijke behoefte aan nieuwe kapitaalsinvesteringen over een periode van 10 jaar ruim 350 milliard bedragen, hetzij een jaarlijks gemiddelde van ca 35 milliard. De gedeeltelijke gegevens in verband met de spaarvorming, die wij in de voorgaande bladzijden ontleed hebben, schijnen er op te wijzen, dat voor 1947 een totaal bedrag aan besparingen van 25 tot 30 milliard als aannemelijk voorkomt. Op basis van die aanwijzingen mag men dus besluiten dat, onder normale internationaal politieke en economische voorwaarden, België een redelijke kans heeft zijn herouitilleringprogramma te kunnen verwezenlijken en aldus zijn plaats onder de meest geïndustrialiseerde landen, evenals zijn relatief hoge levensstandaard, te handhaven.

Brussel.

M. NAESSENS.

HET HUIDIGE DILEMMA IN DE NATUURWETENSCHAPPELIJKE RESEARCH IN DE VERENIGDE STATEN *).

„The security and prosperity of the United States depend today, as never before, upon the rapid extension of scientific knowledge”.

De wetenschap is in de tweede wereldoorlog de eerste verdedigingslinie geweest. Het succesvolle bombardement in 1943 op het eiland Swinemünde, waar de Duitse laboratoria met de wetenschappelijke staf gevestigd waren, die zich o.a. met het onderzoek naar de atoombom bezighield, behoorde tot één van de grootste overwinningen — als

*) Technische moeilijkheden buiten de schuld van de schrijver hebben de plaatsing van dit artikel vertraagd (Red.).

„geruisloze” overwinning onder het publiek weinig bekend — door de geallieerden op Duitsland behaald. In de volgende oorlog zal de wetenschap een nog belangrijker rol vervullen. Een — wat overdreven voorgesteld — „druk op de knop”-oorlog behoort niet tot de onmogelijkheden. Voordat echter een dergelijk vernuftig oorlogsapparaat kan functioneren, zal nog zeer veel wetenschappelijk onderzoek moeten worden verricht. Daarom moet een land als de Verenigde Staten aan de ontwikkeling van de wetenschap bijzondere eisen stellen. Dit gebied kan niet uitsluitend aan de vrije groei en het particulier initiatief worden overgelaten. Een land, dat een leidende rol in de wereld speelt, zal in de huidige omstandigheden een groter deel van zijn nationaal inkomen dan vroeger voor de ontwikkeling van de wetenschap beschikbaar moeten stellen.

Voor de Verenigde Staten geldt daarom nog een tweede reden. De grote welvaart in dat land is voor een belangrijk deel ook aan de toepassing van wetenschappelijke uitvindingen toe te schrijven. Daarom hangt de toekomstige welvaart ook voor een deel van de groei en bloei van de wetenschap af. In de huidige omstandigheden komt daar nog een speciale factor bij. De hulp aan Europa kan er toe leiden, dat na het beëindigen van de reconstructie van Europa een deel van de Europese industrie beter uitgerust en meer gemoderniseerd is dan de Amerikaanse industrie. De geschiedenis van een deel van de Engelse industrie is daarom een waarschuwend voorbeeld. Eens superieur, werken enkele Engelse industrieën, vooral de basisindustrieën, thans met verouderde methoden en daardoor oneconomisch en met een veel te hoge kostprijs.

De hierboven geciteerde woorden, waarin het voorafgaande is samengevat, vormen de eerste zin van een uitvoerig rapport, dat op verzoek van President Truman is uitgebracht door een commissie, welke een onderzoek heeft ingesteld naar de toekomst van de natuurwetenschappen in de Verenigde Staten. Kennisneming van dit rapport¹⁾ door regerings- en wetenschappelijke kringen en door het bedrijfsleven in Nederland wordt met grote aandrang aanbevolen, niet alleen om de betekenis van de organisatie van het wetenschappelijk onderzoek in ieder land, maar ook omdat Nederland een aantal analoge problemen heeft. De rapporten beperken zich tot de natuurwetenschappen (incl. de medische wetenschap); de economische en sociale wetenschappen zijn niet behandeld²⁾.

In de totale uitgaven, welke voor de ontwikkeling van de Amerikaanse wetenschap worden gedaan, zit een voortdurende groei. Deze groei is door de oorlog versneld. Volgens een berekening zouden de uitgaven voor natuurwetenschappelijke doeleinden, als er geen oorlog was geweest, in 1950 ongeveer \$ 700 miljoen per jaar hebben bedragen. De oorlog heeft deze uitgaven enorm doen stijgen, zoals uit de volgende tabel blijkt. In de vijf jaren van 1941 tot 1945 werden voor dit doel \$ 3 milliard

uitgegeven, waarvan ongeveer 83 pCt door de Regering (voornamelijk voor militaire doeleinden).

Uitgaven voor natuurwetenschappelijke doeleinden (exclusief atoomenergie) in miljoenen dollars.

Jaar	Totaal	Federale Regering	Bedrijfsleven	Universiteiten	Overige
1930	166	23	116	20	7
1932	191	39	120	25	7
1934	172	21	124	19	8
1936	218	33	152	25	8
1938	264	48	177	28	11
1940	345	67	234	31	13
1941/45 ¹⁾	600	500	80	10	10
1947 ²⁾	1.160	625	450	45	40

¹⁾ Jaargemiddelde.

²⁾ Volgens begrotingen en schattingen.

Het onderzoek naar de uitgaven voor wetenschappelijke doeleinden leert nu, dat het Amerikaanse research-program onevenwichtig is tengevolge van een overwicht van de militaire research en de toegepaste wetenschap. De „basic research”, het zuiver wetenschappelijk onderzoek heeft zich onvoldoende ontwikkeld. Dit blijkt ook uit het feit, dat het aandeel van de universiteiten, de hoofdbron van de zuivere wetenschap, in de totale uitgaven gedaald is van 12 pCt in 1930 tot 4 pCt in 1947. Vóór de oorlog steunde bovendien de Amerikaanse wetenschap, wat het zuiver wetenschappelijk onderzoek betreft, voor een deel op Europa. Dit was zelfs het geval met de atombom³⁾. Na de oorlog zijn de Verenigde Staten, tengevolge van het neerlaten van het ijzeren gordijn en de ongeregelde toestanden in Europa, volgens de commissie, voor het eerst in de geschiedenis — en het klinkt voor ons land en enkele andere Europese landen niet hoffelijk — wat de uitbreiding van het natuurwetenschappelijk onderzoek betreft, op zichzelf aangegeven⁴⁾.

Volgens de commissie is het echter ongewenst en onpractisch, althans voor de naaste toekomst, de nationale uitgaven voor militaire of industriële research te verminderen. Integendeel, het is heel goed mogelijk, dat de eerstgenoemde uitgaven nog verhoogd zullen moeten worden.

Oppervlakkig beschouwd lijkt een uitbreiding van het zuiver wetenschappelijk onderzoek gemakkelijk. Dit is echter niet het geval. De moeilijkheid zit niet in de eerste plaats in de middelen, maar in het ontbreken van een voldoende wetenschappelijke staf. De technologische en wetenschappelijke vooruitgang van het land hangt af van een zeer klein aantal mensen, nl. 137.000 waarvan 57.000 in industriële researchlaboratoria, 50.000 aan universiteiten en 30.000 in regeringsinstituten werken. Het aandeel van de laatste is constant gebleven, dat van de industrie is gestegen en dat van de universiteiten is gedaald van 49 pCt in 1930 tot 36 pCt in 1947. Dit is van betekenis omdat de universiteiten niet alleen de voor-

¹⁾ Deze rapporten onder voorzitterschap van de President van de „Scientific Research Board” zijn:

Deel I, „A program for the Nation”, schetst de positie van het land in de wetenschappelijke research en ontwikkeling, zijn behoeften en geeft aanbevelingen voor verbetering.

Deel II, „The Federal Research Program”, bespreekt in bijzonderheden het wetenschappelijk werk van de verschillende regeringsinstanties op dat gebied, geeft een historisch overzicht, de administratieve organisatie, uitgaven enz.

Deel III, „Administration for Research”, analyseert het werk van de Federale Regering op dit gebied nader, wijst op de cardinale problemen en op een te voeren politiek en geeft aanbevelingen voor modernisering van het regeringsapparaat op het gebied van de wetenschappen.

Deel IV, „Manpower for Research”, wijst op het tekort aan wetenschappelijke werkers, zijn gevolgen voor de vooruitgang van de wetenschap en de maatregelen, welke genomen moeten worden.

Deel V, „The Nation's Medical Research” bespreekt de vooruitgang in medische en aanverwante wetenschappen, de problemen voor de Regering en het land als geheel en geeft aanbevelingen voor een verbeterde administratie.

²⁾ Teneinde misverstand te voorkomen zij er op gewezen, dat het woord research de gehele wetenschap omvat. De rapporten onderscheiden de begrippen „basic research”, „applied research” en „development”. De laatste twee begrippen omvatten in het algemeen de Nederlandse opvatting van het begrip research.

³⁾ De volgende passage uit deel No. 4 geeft in het kort de betekenis van de Europese wetenschap voor Amerika duidelijk weer:

„America arrived late upon the scene of scientific investigation. Around the turn of the century, when Pasteur and Koch, Roentgen and the Curies had already completed their great work in Europe, we had only a few highly trained scientists. Even in recent years, the larger number of basic scientific discoveries has come from Europe. The revolutionary sulfa drugs and atabrine had their beginning in German research laboratories; atom splitting was discovered in Berlin following a series of investigations by an Italian physicist. The basic pioneer work that led to radio and radar and our enormous American electronic industry was that of a German professor. The discoveries which led to penicillin came from England, and to DDT from Germany and Switzerland.”

„It has been our genius in America to take such innovations and develop them tremendously and swiftly and we have done this exceedingly well. But this pattern had produced a far stronger emphasis on engineering and technology than on basic research. Considering our late start, we have made remarkable progress on basic research; but not enough, and little since 1940.”

⁴⁾ Volledigheidshalve citeren wij de betreffende zin: „The unity of western civilisation has been shattered, and for the first time in our history, we are on our own so far as the extension of knowledge is concerned” (Deel I, blz. 5).

naamste bron zijn van het zuiver wetenschappelijk onderzoek, maar door de docerende taak tevens tot de vorming van nieuwe beoefenaars der wetenschappen bijdragen.

Gedurende de oorlog is het aantal afgestudeerden onvoldoende geweest. Volgens een schatting is het wetenschappelijk leger 90.000 kandidaten en 5.000 doctoren (het betreft hier alleen de natuurwetenschappen) kleiner dan het geweest zou zijn als de vooroorlogse trend zich zou hebben voortgezet. Bovendien wijst het rapport er op, dat er vóór de oorlog nooit een teveel is geweest aan eerste klas researchwerkers. Op het ogenblik heeft iedere researchorganisatie belangrijke vacatures, zodat zelfs belangrijke projecten niet uitgevoerd kunnen worden. De universiteiten voelen dit tekort tengevolge van de ongunstige salarissen ⁵⁾ het meest. Er is dan ook een grote concurrentie gaande tussen de universiteiten, waardoor de minst draagkrachtige, waaronder vaak zeer goede, grote verliezen in hun staf leiden. Dit tekort heeft ernstige gevolgen. In de eerste plaats zijn de universiteiten minder dan vroeger in staat de zuivere wetenschap te beoefenen juist in een tijd dat zulks dringend nodig is. En verder ontvangen de studenten te weinig goede training voor de toekomstige beoefening van de zuivere wetenschap. Om nog een cijfer te geven: volgens het rapport zijn er 15.000 wetenschappelijke docenten, waarvan 4:500 met een doctorsgraad nodig om de vooroorlogse verhouding tussen studenten en docenten te herstellen. Bovendien is er geen reden om te veronderstellen, dat de vooroorlogse verhouding een optimale was.

De grote toeloop van studenten na de oorlog maakt, dat er over 10 jaren weer genoeg wetenschappelijke onderzoekers zullen zijn, maar hun prestaties zullen tengevolge van het gebrek aan en de overbelasting van de docenten van mindere kwaliteit zijn.

Een van de redenen van het tekort is te zoeken in de snelle groei van de research van het bedrijfsleven, dat in de oorlog sterk ingekrompen was (zie tabel). Vergeleken met 1938 zijn de uitgaven van het bedrijfsleven voor dit doel meer dan verdubbeld. Hoewel hierbij rekening moet worden gehouden met de sterk gestegen kosten en salarissen, is deze uitbreiding niettemin zeer belangrijk. De grote winsten van het Amerikaanse bedrijfsleven, de te verwachten concurrentie na deze gunstige jaren, moedigen het researchwerk aan. En de industrie trekt door de betere salarissen het wetenschappelijk personeel van universiteiten en regeringsinstellingen weg.

Op grond van de dringende noodzaak van verdere uitbreiding van het wetenschappelijk werk enerzijds, van het tekort aan voldoende krachten anderzijds, komt de commissie tot de opstelling van een wetenschappelijk uitbreidingsprogramma. Het huidige programma moet in 1957 verdubbeld zijn. Welke bedragen voor een dergelijk programma uitgetrokken moeten worden, is een kwestie van afwegen. Er is geen bekende grens aan de ontdekking van kennis; daarom zullen de grenzen van een researchprogramma alleen bepaald worden door de bekwaamheid van de mensen. Uitgaven voor deze doeleinden brengen welvaart voort. Het bedrijfsleven heeft ervaren, dat investeringen in research hoge dividenden afwerpt. Dat is eveneens waar voor een volkshuishouding als geheel. „It cannot, therefore, be said, that there is any absolute limit to what we might ultimately spend on research and development activities”. Daarom is elk bedrag, dat daarvoor uitgetrokken wordt, een minimum. De commissie stelt voor, elk jaar niet minder dan één procent van het nationale inkomen voor research in de fysieke en biologische, inclusief de medische, wetenschap uit te geven, hetgeen voor 1957, aannemende een nationaal inkomen van \$ 200 milliard, dus

⁵⁾ „Two-thirds of all college and university science professors and instructors received salaries under \$ 4,000 a year in 1946”. Even voordat we dit neerschreven lezen we, dat de drukkers in Chicago een loonsverhoging van \$ 85 tot \$ 100 per week eisen. Volledigheidshalve moeten wij hieraan toevoegen, dat sedert 1946 de salarissen van wetenschapsbeoefenaars van de universiteiten zijn gestegen.

\$ 2 milliard betekent. Een verdubbeling dus ten opzichte van 1947.

De positieve maatregelen hebben betrekking op steun aan de universiteiten, waardoor het instruerend personeel vermeerderd en de salarissen verhoogd kunnen worden, op een uitbreiding van het beurzensysteem en tenslotte op de opstelling van een uitgebreid programma voor steun ten behoeve van het zuiver wetenschappelijk onderzoek. Voor dit doel beveelt de commissie de oprichting aan van een National Science Foundation, welke direct verantwoordelijk is aan de President. Op deze wijze zullen de gebreken van het huidige onevenwichtige programma gecorrigeerd worden, zodat de Verenigde Staten in 1957 t.o.v. 1947 ten minste viermaal meer zullen uitgeven voor „basic research”, tenminste driemaal zoveel voor research in de medische wetenschap en tenminste tweemaal zoveel voor toegepaste research voor niet militaire doeleinden.

De Nederlander herkent in het rapport op vele plaatsen zijn eigen problemen inzake de wetenschappelijke opleiding. Ook in Nederland bestaat er een dilemma, versterkt nog door de financiële zorgen. Maar het is een dilemma op korte termijn. Op lange termijn liggen de verhoudingen voor een deel anders.

„The Economist” schreef onlangs: research is een „rage”. Dat is waar, wat de Angelsaksische landen, minder wat Nederland betreft. De „rages” beperken zich echter niet alleen tot de research; zij doen zich, als men dit woord wil gebruiken, ook op andere gebieden voor. Om enkele te noemen; campagnes voor stimulering van de uitvoer, spaarcampagnes, full employment, in zekere zin „planning”. Al deze „rages” — de research is daarvan niet een alleenstaand verschijnsel — vloeien voort uit het streven van alle landen naar verhoging van de levensstandaard. Uitbreiding van de wetenschap is daarom een vereiste.

Nederland zal als klein land in dit opzicht nooit op eigen benen kunnen staan. Evenals in het verleden zullen wij in de toekomst gedeeltelijk op de resultaten van de wetenschap in andere landen moeten steunen. Daarbij hebben wij te bedenken, dat het accent van het zuiver wetenschappelijk onderzoek verlegd is of zal worden van Europa naar Amerika en dat het contact met Amerika niet zo gemakkelijk is als vroeger met Duitsland. Vandaar dat het is toe te juichen, dat Nederland twee wetenschappelijke krachten op natuurwetenschappelijk gebied aan de Ambassade te Washington heeft verbonden. Deze adviseurs kunnen in allerlei opzichten, voor de wetenschap van ons land buitengewoon belangrijk werk verrichten.

Evenwel, er bevindt zich in de Verenigde Staten ook op andere gebieden zeer veel materiaal, dat voor de Nederlandse wetenschap van belang is. Zoals reeds opgemerkt, beperkt het Amerikaanse rapport zich tot de natuurwetenschappelijke research, welke dringend nodig is voor de veiligheid en de welvaart van het land. Er is echter een ander probleem, dat even belangrijk is, n.l. dat van de sociale stabiliteit. Daarom is het te betreuren, dat in Nederland de research op economisch en sociaal gebied nog een veel te geringe plaats inneemt. En terwijl de coördinatie van de natuurwetenschappen in het T.N.O. reeds lang tot stand is gekomen, wordt over de coördinatie van de economische en sociale research nog slechts gediscussieerd.

Washington, D.C. 26 November 1947.

v. d. V.

RUSSISCHE DEELNEMING IN DE EXPLOITATIE VAN DE ROEMEENSE OLIEVELDEN.

Op 28 Februari jl. werden wij ingelicht omtrent de totstandkoming van een nieuw handelsverdrag tussen Roemenië en de Sovjet-Unie, waarin in de deelneming

wordt voorzien van de Sowjet-Unie in het tot exploitatie brengen van de Roemeense olielvelden.

Onder leiding van Russische geologen zullen nieuwe olielagen worden aangeboord en zal in het algemeen de petroleumproductie worden gestimuleerd.

Veertien dagen later moest de Shell ertoe overgaan het buitenlandse personeel van de onteigende Astra Romana uit Roemenië te laten vertrekken.

De inmenging van de Roemeense Regering in het particuliere bedrijfsleven gaat zo ver, dat het de buitenlandse oliemaatschappijen in feite onmogelijk wordt gemaakt, de werkzaamheden voort te zetten.

De Russische autoriteiten hebben een begerig oog geslagen op de Roemeense olie en het baart hun weinig zorgen, dat Engeland en Amerika geweldige kapitalen hebben belegd in de Roemeense petroleumindustrie. Een onteigeningsbesluit is spoedig genomen. . . .

Wie mocht twifelen aan de ongewoon grote belangstelling van de Russen voor dit kostbare product, neme kennis van een dd. 27 Jan. 1947 wereldkundig geworden bericht, dat het Russische militaire commando in Roemenië een buisleiding heeft doen aanleggen van de olielvelden van Ploesti naar de rivier de Proeth, waardoor binnen een maand de olie direct van Roemenië naar Rusland zal vloeien.

Terzelfdertijd werd medegedeeld, dat Rusland het plan heeft alle beschikbare olie naar de Oost-Roemeense rivier te transporteren, vanwaar zij vermoedelijk per schip verder vervoerd zal worden naar Russische havens aan de Zwarte Zee.

Enkele maanden eerder wist de Figaro te Parijs te vermelden, dat Roemenië op dat ogenblik (Sept. 1946) zijn petroleum aan Rusland verkocht tegen prijzen, die slechts 15 pCt van de wereldprijs betekenen. De Roemenen moeten hun leveringen¹ verveelvoudigen om het exportcijfer te bereiken, dat de Russen eisen en dat in dollars is vastgesteld. Tegelijkertijd worden de Anglo-Amerikaanse oliemaatschappijen geruïneerd.

Over het verdere verloop van zaken in deze Oosthoek van Europa zullen wij in dit artikel enkele nadere bijzonderheden vermelden, waarbij wij ter inleiding iets over de petroleum uit het Nabije Oosten (Mosoel) naar voren brengen.

Op 25 November 1934 verscheen er nl. in *Die Umschau*, Frankfurt am Main, een artikel van de hand van Dr Ir Karl Klinghardt met als titel: *Een nieuwe petroleum-factor: Mosoel*, waarin hij een levendige beschrijving gaf van de aanleg en de totstandkoming van de buisleidingen, welke de olielvelden van het district Mosoel in verbinding brachten met de havens Haifa en Tripolis aan de Middellandsche Zee.

Grote aandacht schonk deze schrijver aan de gevolgen, welke de productie uit het Nabije Oosten zou hebben voor de Europese markt, welke tot dusverre in hoofdzaak haar petroleum had betrokken uit Rusland en Roemenië. Vooral in laatstgenoemd land zag men de toekomst met niet minder bezorgdheid tegemoet dan in de Kaukasus, ondanks de hoge kwaliteit van het Roemeense product.

Daar Roemenië — aldus de schrijver — nog geen buisleiding van het bronengebied tot de verschepingshaven Constanza bezit (slechts een leiding van lampolie is aanwezig), vinden de transporten per spoor plaats, hetgeen veel duurder is dan het transport door middel van buisleidingen en tankschepen.

Hij voegde hier nog aan toe, dat het voor Roemenië echter in zeker opzicht een troostrijk feit is, dat de eigenaars der Mosoel-velden zelve in grote omvang bij de Roemeense petroleumproductie geïnteresseerd zijn. Zelfs wel voor 75 pCt. Dat wil zeggen, dat in de komende concurrentie tussen Mosoel-petroleum en Constanza-petroleum dezelfde maatschappijen tegenover elkaar staan. Op grond van dit feit mag men aannemen, dat zij bereid zullen zijn, met elkaar tot een accoord te komen. . . .

Aan nog een opmerking van Dr Klinghardt willen wij aandacht schenken, nl. aan deze, dat ingeval van oorlog eventueel de verschepingen van Roemeense en Russische petroleum stil staan, doordat mogelijkerwijs de Bosporus en de Dardanellen gesloten zullen worden.

De schrijver besprak niet de mogelijkheid van de bezetting van Roemenië door Duitse legers om Duitsland te helpen aan de onmisbare petroleumproducten, noch die van offensieve acties met de bedoeling, de vurig begeerde petroleum uit de Kaukasus-gebieden in het bezit van Duitsland te doen komen.

Nog veel minder kwam het bij hem op, om te veronderstellen, dat de concurrentie als door hem bedoeld wel eens geheel zou kunnen worden uitgeschakeld tengevolge van het feit, dat de Engels-Amerikaanse bezittingen in de Roemeense petroleumindustrie zonder meer zouden worden geconfisqueerd, hetgeen wil zeggen, dat ze onteigend werden zonder enige schadeloosstellingen.

Zo hadden de aan de macht gekomen bolsjewisten in de jaren 1918—1920 gehandeld en waarom zou dit spel niet kunnen worden herhaald?

Zonder gevolgen voor de exploitatie der Roemeense olielvelden is de inmenging der Russische autoriteiten waarlijk niet gebleven, zoals wij verder zullen zien. Teneinde hieromtrent zo volledig mogelijk te worden ingelicht, behoeven wij slechts de Jaarverslagen 1945 en 1946 van de Koninklijke te raadplegen.

In het Jaarverslag 1945 lezen wij, dat de Astra Romana een uiterst moeilijk jaar heeft doorgemaakt. Evenals de overige industrieën in Roemenië spande zij zich tot het uiterste in, teneinde een maximumproductie aan de Russische legers te kunnen leveren en zij behaalde een opmerkelijk succes, niet enkel bij het herstel van haar productie, maar ook doordat zij de raffinaderij te Ploesti practisch weder op volle kracht bracht.

Het verslag vermeldt verder, dat sinds het einde van de oorlog in Europa de Astra Romana en de andere industrieën slechts een fractie mogen leveren van de hoeveelheid, die voor de binnenlandse markt nodig is. De gehele overige productie wordt verkocht aan het Roemeense Gouvernement om te dienen als herstelbetaling of wordt op andere wijze aan de Russische autoriteiten geleverd.

Als gevolg van de grote schaarste aan hoognodige artikelen — zo laat men hierop volgen — verkeert Roemenië in een staat van inflatie. Het komt soms voor, dat lonen en prijzen, beide door de Regering voorgeschreven, van de ene op de andere dag verdubbelen, ja zelfs verviervoudigen. Desondanks zijn de prijzen veel lager dan de kostprijs en de lonen veel te laag om een minimumlevensstandaard te handhaven. Het Roemeense Gouvernement verbiedt aan de maatschappij lonen uit te betalen, die gelijke tred houden met de inflatie. Ook met de betaling van aan haar verkochte olie is de Regering zeer ten achter en dit maakt de financiële positie van de maatschappij nog slechter.

Het is wel een zeer somber beeld, dat ons in deze enkele regelen wordt geschilderd. Rusland eist zijn herstelbetalingen en of dit moet gaan ten koste van de bestaande ondernemingen, dat deert de leiders van de Sowjet-Unie allerminst. Zouden zij medelijden moeten hebben met kapitalistische ondernemingen? De Russische behoeften staan voorop.

Raadplegen wij nu het Jaarverslag over 1946 van de Koninklijke, dan vernemen wij al dadelijk, dat de vooruitzichten voor het hervatten van de werkzaamheden van de groep op vooroorlogse basis uitermate somber zijn.

De financiële positie van het land wordt met de dag slechter, vreemde valuta is niet beschikbaar en het land verkeert in een toestand van inflatie. Bij het bepalen van de economische politiek dient het belang van Rusland tot richtsnoer, tot grote schade voor de Astra Romana, de dochtermaatschappij van de Koninklijke.

In het Jaarverslag lezen wij verder, dat tengevolge van het ontbreken van vreemde valuta het niet mogelijk is

in het buitenland de materialen te bestellen, waaraan zo dringend behoefte bestaat. Als een gevolg hiervan gaat de productie geleidelijk achteruit en exploratie van nieuwe oliehoudende gebieden kan onder de gegeven omstandigheden niet plaats vinden.

Wij tekenen hierbij al vast even aan, dat op 17 December 1947 bekeend werd, dat als motief voor de overname door de Roemeense Regering van de Astra Romana en de Unirea o.a. de onvoldoende productie en exploratie werden aangevoerd.

Nog vermeldt het Jaarverslag, dat bij de toewijzing van nieuwe bronnen de Russisch-Roemeense maatschappijen meer dan het haar toekomstend aandeel ontvangen, zulks ten laste van de Nederlands-Engelse belangen. Een grote mate van overheidsinmenging op elk gebied belemmert doorlopend onze groep in haar activiteit.

Hierbij komt nog, dat aan de Russen verschillende voorrechten zijn verleend, sommige in flagrante strijd met de wet. Vooruitzichten op uitvoer van petroleumproducten zijn er niet, daar de beschikbare opbrengst na de voorziening van het binnenland ter beschikking van de Russen moet worden gesteld.

Deze sobere mededelingen van de zijde van de Koninklijke kunnen worden aangevuld met het bericht, dat Rusland in Roemenië van September 1944 tot September 1945 — naast andere goederen en producten — circa 50.000 ton aan uitrustingen van petroleumbronnen heeft weggevoerd, welke voor 87 pCt Brits of geallieerd bezit zijn. Zo groot zijn zelfs de vorderingen geweest, dat Rusland een vermindering met 40 pCt naar de waarde heeft moeten toestaan om Roemenië het voortbestaan mogelijk te maken. Uitvoer van Roemeense olie naar Engeland werd hierdoor eenvoudig onmogelijk gemaakt (17 Oct. 1945). Omstreeks deze zelfde tijd wist Reuter te berichten, dat een belangrijk deel van de last der Roemeense wapenstilstandsbepalingen aan Rusland door Britse en Amerikaanse oliemaatschappijen, die bronnen in Roemenië bezitten, wordt gedragen. Bijna vijftig percent van de totale Roemeense betalingen aan Rusland wordt door de petroleumindustrie gedragen; de helft van de olieproductie is afkomstig van de bezittingen van Engelsen en andere geallieerden.

Aldus komt vijf en twintig procent der Roemeense betalingen van geallieerde zijde.

Ernstiger is wellicht nog, dat de ondergrondse reserves van deze bezittingen worden uitgeput, terwijl aan de maatschappijen prijzen worden betaald, die, naar men zegt, beneden de productiekosten liggen. Verder werd de betaling zó lang uitgesteld, dat de Roemeense Regering op dat ogenblik (30 Oct. 1945) reeds schulden aan deze maatschappijen had van meer dan één millioen pond.

Het behoeft onder deze omstandigheden geen verwondering te wekken, dat de olieproductie in Roemenië met sprongen is achteruitgegaan, zoals door E. C. Masterson is uiteengezet in *Petroleum Times* (December 1946) en door een andere schrijver in *The Economist* van Januari 1947. Het is vooral de Russische politiek, die ervoor aansprakelijk wordt gesteld.

Keesing's Historisch Archief publiceerde in het nummer van 5—11 October 1947 te dezen opzichte gegevens, welke wel een zeer duidelijke taal spreken.

Jaren	Boringen		Productie	
	Meter	Index	Ton	Index
1936	329.000	100	8.703.000	100
1944	145.000	44	3.525.000	40
1945	147.000	45	4.690.000	54
1946	126.000	38	4.256.000	49
1947	120.000	36	3.582.000	41

Opgemerkt moet worden, dat in 1920, vlak na de vorige

wereldoorlog, de bruto-productie van Roemenië 1.109.000 ton bedroeg, die in 1936 tot bijna het vijfvoud kon stijgen, dank zij de intensieve hulp van het buitenland.

Hier moet een onjuistheid in het spel zijn: Het Jaarverslag 1936 van de Koninklijke noemt productiecijfers van 8.394.000 kg ton over 1935 en van 8.701.444 kg ton over 1936, wat belangrijk meer is dan het vijfvoud van 1.109.000. Wij kunnen dit punt echter wel laten rusten.

Op 17 December 1947 valt dan de beslissing tot ont-eigening van de Astra Romana en de Unirea, welke onderscheidenlijk in 1910 en in 1921 werden opgericht.

De eerstgenoemde onderneming werd er in het uitgevaardigde decreet van beschuldigd, sedert 1935 diefstal van olie uit regeringsgrond te hebben gepleegd tot een waarde van 750 milliard Lei. Een desbetreffend rechtsgeding zou voortdurend zijn aangehouden, omdat de beschuldigten naar het buitenland waren gevlucht. Hoewel de Mij 30 pCt van de productie van het land in handen heeft, is de opbrengst onvoldoende, hetgeen een grote terugslag heeft op de gehele olie-industrie.

Aan de Unirea wordt ten laste gelegd, dat zij haar hoorprogramma dit jaar slechts voor 68 pCt heeft uitgevoerd, hetgeen als onwil wordt betiteld.

Na hetgeen wij te dezer zake reeds eerder konden memoreren, achten wij ons ontslagen van de plicht om hieraan commentaar te verbinden.

Wel is de mededeling van betekenis, dat de Engelse oliebelangen in Roemenië volgens een bericht van de Daily Telegraph worden geschat op 20 millioen pond, hetgeen meer is dan de Amerikaanse, Belgische, Franse en Nederlandse belangen tezamen.

Het thans geschetste drama — het woord is niet te sterk — heeft zich in alle stilte voltrokken, maar zal zich in zijn gevolgen geducht laten gevoelen.

Want dat de Russen de Roemeense petroleumindustrie als onderhandelingsobject zouden kunnen hanteren om elders van de Angelsaksische mogendheden concessies af te kunnen dwingen, achten wij thans uitgesloten.

De grendels op de toegangspoorten naar Iran en Turkije zijn daarvoor te stevig dichtgeschoven; het Nabije Oosten is daardoor voor de Rus onbereikbaar geworden.

Haarlem.

F. S. NOORDHOFF.

BOEKBESPREKING.

Consumentenonderzoek voor Nederland, Najaar 1947, Uitgave van de Ned. Stichting voor Statistiek, November 1947.

Een omvangrijk en belangrijk werk heeft de Ned. Stichting voor Statistiek volbracht met haar „Consumentenonderzoek voor Nederland, Najaar 1947”. Dit onderzoek beoogt een leemte ten dele op te vullen, die in het tot op heden beschikbare statistische materiaal bestaat. De Stichting heeft daartoe het middel te baat genomen van de mondelinge ondervraging van een steekproef uit het Nederlandse volk. De deskundigheid van leiding en medewerkers staat er o.i. voldoende borg voor, dat deze steekproef zowel naar de organisatie als naar de omvang op de juiste wijze is genomen.

De vragen, welke aan de ondervraagde personen zijn gesteld, hebben betrekking op woningbezit en woning-inrichting, huishoudelijke voorraden, persoonlijke bezittingen, koopgewoonten, gebruiksgewoonten, gewoonten op het gebied van de zelfwerkzaamheid en op het gebied der ontspanning, alsmede op het gebruik van vervoermiddelen.

De verkregen antwoorden (5.861) zijn gesorteerd naar klassen van welstand, naar de grootte van de plaats van inwoning, naar deel van het land (noorden en oosten; westen; zuiden). Daarnaast zijn nog berekend de totalen voor ieder der welstandsklassen voor het gehele land.

Afzonderlijk worden bovendien de gegevens voor de drie grote steden opgenomen.

In de publicatie zijn al deze resultaten opgenomen als percentages van de totale aantallen der betreffende personen of gezinnen.

Voor een aantal goederen is, naast de globale indeling, een frequentieverdeling gegeven naar de voornaamste „merken” (bijv. bij kranten, periodieken, encyclopaedieën, schuurpoeder, azijn, biscuits e.d.). Hierbij is nog wel een indeling per merk per welstandsklas voor het gehele land gevolgd, alsmede een globale frequentie per landstreek, doch een indeling per welstandsgroep per landstreek is achterwege gebleven.

De beoordeling, in welke welstandsklasse een onder-vraagd gezin thuis hoort, heeft men aan de enquêteurs overgelaten. Als een meer objectief beoordelingsmiddel heeft men de huur of huurwaarde van de woning gebruikt. Het behoeft geen betoog, dat deze maatstaf slechts geringe bruikbaarheid heeft, nu in zo geheel verschillende mate de inflatietendens in de inkomens en in de huishuur tot uitdrukking komt. In de huishuur blijft hij immers, zo hij al aanwezig is, verscholen in een verschuiving der onderhoudskosten en andere minder legale „verschuivingen”, in de inkomens is hij veelal onmiskenbaar aanwezig. Met name t.a.v. vrij jeugdige gezinnen, die „de wind mee” gehad hebben, doch noodgedwongen in hun oude woning zijn blijven zitten, moet deze maatstaf al zeer geringe bruikbaarheid hebben.

Er zijn ongetwijfeld vragen, die bij de bestudering van dit werk rijzen en die men wel zou willen beantwoord zien. Zo bijv. bij de duurzame goederen (men denke aan het gebruik van encyclopaedieën) de leeftijd of ouderdom van het artikel. Van de andere kant zal men ook wel bij sommige artikelen geïnteresseerd zijn bij de spreiding van de consumptie over diverse leeftijdsklassen. Men kan zich voorstellen, dat een fabrikant, die constateerde, dat hij vooral de oude generaties bedient, en zijn concurrent overwegend de jeugdiger generaties aantrekt, dankbaar zou zijn voor deze informatie. Zo zijn er natuurlijk meer ver-fijnningen, die men graag zou zien aangebracht.

Op blz. V wordt inmiddels opgemerkt: „Dit handboek wil en kan het marktonderzoek, voor ondernemingen speciaal ingesteld, niet vervangen. Het wil o.a. een inzicht geven, waarop voor verdere onderzoekingen zou kunnen worden voortgebouwd”. Vermeld zij hier nog, dat de Stichting zich met het instellen en uitwerken van dergelijke marktanalyses belast.

Dit neemt niet weg, dat deze publicatie, die nog door volgende zal worden verbreed, reeds menige zeer nuttige indicatie kan verschaffen. Wij bevelen haar dan ook zeer in de aandacht van het bedrijfsleven aan.

Rotterdam.

Dr Th. L. M. THURLINGS

AANTEKENING.

EUROPEES HERSTEL.

De Uitvoerende Raad van de Internationale Kamer van Koophandel heeft in zijn op 24 Februari jl. gehouden vergadering een memorandum aangenomen over het Europese Herstel Plan. Nu de Amerikaanse volksvertegenwoordiging het hulpprogramma heeft aanvaard, en het inmiddels wet is geworden, is het niet van belang ontbloeit om enkele punten uit dit memorandum aan te stippen.

In de eerste plaats verklaart het memorandum het te betreuren, dat slechts 16 Europese landen de gelegenheid om met behulp van het E.R.P. een nieuw Europa te scheppen, hebben aangegrepen. De huidige splitsing van Europa vormt een stand van zaken, die men niet mag laten voortduren. West- en Oost-Europa zijn economisch elkaars complement. Door samen te werken zouden zij de behoefte aan hulp van buiten-af kunnen verminderen. Iedere poging dient gedaan te worden om te bevorderen, dat men voort-

gaat met het sluiten van handelsverdragen tussen Oost- en West-Europese landen. Indien ieder deel is aangewezen op zijn eigen hulpbronnen, zal dat een grotere inspanning vergen, die niet alleen het economisch herstel van Europa, maar ook dat van de rest van de wereld zal vertragen.

Inmiddels stelt het memorandum vast, dat de huidige verdeling van Europa hoofdzakelijk een politiek karakter heeft en dat de handelsbetrekkingen in feite worden voortgezet op een schaal, die groter is dan had mogen worden verwacht. Er zijn inderdaad tekenen, die wijzen op een streven om de uitwisseling van goederen en diensten tussen de twee sectoren te vermeerderen.

Na een schets van de vraagstukken van economisch herstel, waarvoor Europa thans is geplaatst, merkt het memorandum vervolgens op, dat het Amerikaanse initiatief geboren is uit de overtuiging, dat het herstel van een sterk en welvarend Europa een eerste vereiste is voor een welvarende en vreedzame wereld. Het gebaar der Verenigde Staten is enig in de wereldgeschiedenis en eist een passend antwoord.

De grootste verantwoordelijkheid rust daarom op Europa zelf. Een veelomvattend programma voor gemeenschappelijk handelen is een eerste vereiste. Daarbij kunnen niet alleen regeringen, maar ook zakenlieden een nuttige taak vervullen. Speciale commissies, waarvoor het bestaande apparaat van de Economische Commissie voor Europa der Verenigde Naties kan worden gebruikt of die zouden kunnen worden samengesteld onder auspiciën van de Commissie voor Europese Samenwerking der Zestien Landen, dienen studie te maken van een gezamenlijke actie om de Europese hulpbronnen voor speciale bedrijfstakken, met name die van steenkool, ijzer en staal, energiewinning, chemische industrie en vervoer, op meer economische wijze te doen aanwenden. Een dergelijke gezamenlijke actie zal vele oneconomische maatregelen op het gebied van productie, transport en distributie doen verdwijnen. Het is van wezenlijk belang, dat zakenlieden, die ervaring hebben van deze vraagstukken, als lid in deze commissies worden opgenomen. Nodig is een plan, dat er op is gericht om het maximum resultaat te trekken uit het zuiver minimum aan hulp.

Het memorandum geeft dan, in een serie aanbevelingen, een uiteenzetting van de belangrijkste punten van zulk een herstelplan. Het maakt daarbij onderscheid tussen acties van nationaal en van internationaal karakter.

Op *nationaal* gebied is de eerste en meest gebiedende plicht der Europese regeringen om orde te brengen in de eigen huishoudingen en de na-oorlogse inflatie te doen ophouden. De eerste stap daartoe is het in evenwicht brengen van de begrotingen van de lopende rekening, op een niveau, dat niet te veel vergt van de nationale hulpbronnen. Waar de particuliere besparingen onvoldoende zijn om de noodzakelijke investeringen te financieren, is zelfs een begrotingsoverschot nodig om verdere inflatie te voorkomen. Dit alles dient veeleer te geschieden door verlaging der overheidsuitgaven dan door verhoging van belastingen. Ook op het gebied van de credietverlening moet een anti-inflationistische politiek worden gevolgd, bijv. door een oordeelkundige verhoging van de rentetarieven of door een juiste politiek met betrekking tot het bankcrediet.

Het voornaamste terrein van *internationale* samenwerking is de monetaire en handelspolitiek. Het doel der monetaire politiek moet hier zijn, zo spoedig mogelijk in de wisselkoersen stabiliteit, gepaard met convertibiliteit der valuta, tot stand te brengen. Van de volgende maatregelen zou een nuttig gebruik kunnen worden gemaakt:

1. Uitbreiding van het systeem van multilaterale vereffening der betalingsbalanssaldi, dat thans voor het eerst door Benelux, Frankrijk en Italië wordt toegepast, tot geheel Europa.
2. Onderzoek van de mogelijkheden om van een bepaald gedeelte der bedragen, voortspruitende uit de verkoop van onder het hulp-plan geleverde goederen, gebruik

te maken voor de vereffening der betalingsbalansen tussen de Europese landen, opdat de handel tussen deze landen voortgang zal kunnen vinden.

3. Het sluiten van een overeenkomst ter aanmoediging en bescherming van particuliere investeringen tussen de Europese landen onderling.
4. Opheffing van valutacontrole, zodra de toestand zulks toelaat, te beginnen met overmakingen op lopende rekening.
5. Aanpassing, te rechter tijd, der wisselkoersen aan het economisch vereiste niveau.

De grondgedachte der handelspolitiek moet zijn: samenwerking, ook in positieve zin, in de vorm van voortdurende raadpleging en geven en nemen met betrekking tot plannen voor expansie naar buiten, zowel in het verkeer met Europese als met niet-Europese landen. De hulp van buiten-af zal ertoe bijdragen om de neiging tot bilateralisme en discriminatie te keren. De moeilijkheden, die aan de totstandkoming van een economische unie van West-Europa in de weg staan, zijn groot. Men dient de weg tot een dergelijke Unie echter te banen, zij het ook in de vorm van een plan op lange termijn, dat zorgvuldige studie en behandeling zal vereisen en dat misschien pas na een aantal stadia zal kunnen worden bereikt.

Het memorandum behandelt voorts de organisatie van het Europese Herstel Programma, dat niet moet worden gezien als een zaak van ieder land afzonderlijk. Nauwe samenwerking tussen de Verenigde Staten en Europa moet ten grondslag liggen aan de uitvoering door de betreffende instanties; belangrijke beslissingen moeten daartoe in wederzijds overleg worden genomen.

Na gewezen te hebben op de noodzaak, Duitsland weer in de Europese economie in te schakelen (onder inachtneming van alle doeltreffende veiligheidsmaatregelen) en de betekenis van Europa's traditionele overzeese afzetgebieden en leverancierslanden niet te veronachtzamen, legt het memorandum tenslotte de nadruk op de zeer belangrijke verantwoordelijkheid, die bij de ten uitvoerlegging van de Europese wederopbouw en economische eenwording op het bedrijfsleven en zijn vertegenwoordigende organisaties rust.

INTERNATIONALE NOTITIES.

DE AANDELENMARKT IN DE VERENIGDE STATEN.

In tegenstelling tot de hausse in de periode 1925—1929 maar precies als ca 1920 geeft de huidige hoogconjunctuur in de Verenigde Staten de eigenaardige toestand te zien, dat de goederenprijzen sterk stijgen, doch de aandelenkoersen op een betrekkelijk laag peil blijven. „We find business at peak levels”, aldus J. Allen Harvey, een lid van de effectenbeurs te New York, in „The Commercial & Financial Chronicle” van 11 Maart jl., „and its counterpart, the stock market, at almost the bottom of a two-year downward move, with very little public faith in our corporate form of economy”.

Naar de oorzaak van de geringe belangstelling voor de aandelenmarkt wordt nog steeds gezocht. Is zij te zoeken in het Amerikaanse belastingsysteem? Moet zij worden toegeschreven aan de „Securities Exchange Commission”? Of aan de economische politiek van het land? Vormt zij wellicht een psychologische reactie op de toestand in 1929? Een verklaring is voorshands niet te vinden. Aan de andere kant heeft het Amerikaanse bedrijfsleven grote behoefte aan nieuw werkkapitaal.

Zijn daarvoor echter wel de middelen aanwezig? Volgens een onderzoek van John Dutton in hetzelfde nummer van „The Commercial & Financial Chronicle” is dat, althans tot op zekere hoogte, wel het geval.

Na 1940 is een nieuwe klasse van spaarders opgekomen. Boeren, leiders van kleine bedrijven en in het bijzonder ook de geschoolde fabrieksarbeiders behoren daartoe. Ziehier enkele cijfers:

	1940	1947
	in .milliarden \$	
Fabrieksarbeiders (weeklonen in \$)	25,20	52,50
Lonen en salarissen	49,9	127,5
Inkomens der boerenstand	9,1	34,8
Kosten van levensonderhoud	100,2	166
	(1935—1939 = 100)	

Het grootste deel van de uit deze gestegen inkomens resulterende besparingen vindt zijn weg naar „semi-riskless investments”, zoals post- en gewone spaarbanken, overheidspapier, huizen en assuranties:

	1941	1947
	in milliarden \$	
Spaarcertificaten	6	50
Spaarbankdeposito's	28	56
Leningen	5	10
Levensverzekeringen	27	44

In 7 jaar tijd zijn de beleggingen in niet-risicodragende stukken toegenomen met \$ 94 milliard. In totaal beliep deze soort beleggingen in 1947 \$ 160,3 milliard.

Voor het risicodragend kapitaal heeft het publiek kennelijk weinig belangstelling, ondanks de behoefte daaraan en de uitbetaalde dividenden, die in 1947 \$ 5.174 miljoen hebben bedragen of 18 pCt meer dan in 1946, toen zij een hoogte bereikten van \$ 4.402,3 miljoen.

Het wordt meer dan tijd, dat het bedrijfsleven een belangrijk deel van de besparingen tot zich trekt. Dit hangt nu in grote mate af van „the brokers and security dealers of this nation”, voor wie de taak is weggelegd „of gathering this huge funds of venture capital which is needed by American business”.

ITALIAANSE PROBLEMEN.

De vraagstukken van na-oorlogs economisch herstel in Italië, op zich zelf al niet eenvoudig, worden extra bemoeilijkt door enkele factoren van meer structurele aard, die zich reeds vóór 1939 deden gevoelen. De „Neue Zürcher Zeitung” van 25 Maart jl. behandelt deze laatste aan de hand van de bekende trits der productiefactoren (arbeid, kapitaal, bodem) en wijst er in de eerste plaats op, dat de bevolkingsaanwas zeer sterk is. De jaarlijkse aanwas bedraagt, bij een totale bevolking van thans rond 46 mln, rond 400.000 zielen. Stelt men daartegenover de kapitaalarmoede en de schrale bodem van Italië, dan is het begrijpelijk, dat de Italianen bijzondere belangstelling hebben zowel voor de plannen tot inter-Europese economische samenwerking als voor de mogelijkheid van dollarcredieten uit de Verenigde Staten.

De relatief geringe kapitaalvorming in Italië is in hoofdzaak een gevolg van de kleine omvang van het gemiddelde inkomen der Italianen. Dit verschijnsel hangt samen met de beroepsstructuur van het Italiaanse volk: rond 50 pCt der werkzame bevolking vindt zijn bestaan in de landbouw, slechts ruim 30 pCt werkt in de industrie. De kapitaalschaarste stimuleert, aldus de „N.Z.Z.”, de gedachte van credietexpansie, hetgeen niet van gevaar ontbloomt is.

Wat de bodem betreft, wordt erop gewezen, dat $\frac{4}{5}$ van de oppervlakte bestaat uit berg- en heuvelland en dat bebouwing der vlakke gebieden een veelzijdig irrigatiesysteem vereist. „Entproletarisering” en rationalisatie in de landbouw worden belemmerd door de voortdurende druk van het bevolkingsoverschot (dat overigens ook in de industrie het invoeren van arbeidsbesparende methoden tegenhoudt). Bodemschatten, in de vorm van belangrijke grondstoffen, bezit Italië evenmin.

Daar de Italiaanse landbouw hoogstens in staat is $\frac{2}{3}$ gedeelte van de eigen graanbehoefte te dekken, terwijl ook de eigen vlees- en vetproductie tekort schiet, is de mogelijkheid van een verhoging van de levensstandaard

ten nauwste met de ontwikkeling der buitenlandse handel verbonden. Wat dit betreft, verkeert Italië thans in vrijwel dezelfde positie als de meeste West-Europese landen: in 1947 kwam 56,4 pCt van de invoer uit Amerika; 58,1 pCt van de export vond zijn bestemming binnen Europa. Gegeven de nog steeds bestaande inconvertibiliteit der valuta's wordt door deze geografische verdeling de noodzaak van Amerikaanse hulp slechts geaccentueerd.

ZUID-AMERIKA EN HET MARSHALL-PLAN.

De commissie Herter, die in opdracht van het Congres der Verenigde Staten Europa heeft bereisd, heeft in haar rapport o.a. opgemerkt, dat het succes van het E.R.P. voor een deel afhangt van de mobilisering van het vermogen van Zuid-Amerika om grotere hoeveelheden voedingsmiddelen en grondstoffen te produceren en te exporteren. In dit verband stelde de Commissie voor om de E.R.P.-aankopen in Zuid-Amerika te coördineren, teneinde de inflationaire gevolgen voor de Zuid-Amerikaanse economie te verzachten; bovendien zouden de Verenigde Staten aan Zuid-Amerika de valuta, nodig voor essentiële importen, moeten verzekeren en de betreffende goederen beschikbaar moeten stellen, zoals tijdens de oorlog geschiedde.

Dit alles heeft, aldus „The Economist” van 27 Maart j.l., de onrust in Zuid-Amerika over de mogelijke gevolgen van het E.R.P., in de vorm van een vertraging der industrialisatieplannen, niet kunnen wegnemen. De Zuid-Amerikaanse landen staan op het standpunt, dat hun behoeften even dringend zijn als die van Europa. Immers, economische kracht en stabiliteit zijn het fundament van de plannen voor „hemisphere defence”, het vorige jaar te Rio opgesteld, en deze basis komt in gevaar, wanneer aan Europa prioriteit wordt verleend.

Dat het E.R.P. de afzetmarkten van Zuid-Amerika zal verruimen en dollars zal doen toestromen, en dat Europa weer in staat zal worden gesteld, kapitaalgoederen aan Zuid-Amerika te leveren, terwijl zonder het E.R.P. Zuid-Amerika de kans loopt, economisch geheel van de Verenigde Staten afhankelijk te worden, schijnt, aldus „The Economist”, tot nog toe niet voldoende onder de aandacht van de Zuid-Amerikaanse landen te zijn gebracht.

INVESTERINGEN IN BELGIË IN 1947.

Het Jaarverslag 1947 van de Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid, te Brussel, bevat een korte schets van de in 1947 door België verrichte investeringen. In aansluiting op het artikel van de heer M. Naessens op blz. 266 van dit nummer geeft dit Jaarverslag ons aanleiding tot de volgende kanttekeningen.

De kapitaalvorming in België heeft in 1947 een belangrijke omvang aangenomen. Een belangrijk deel van het nationaal inkomen, dat reël het vooroorlogse peil weer benadert, werd gebruikt voor dekking van andere dan onmiddellijke behoeften. In de particuliere sector bijv. werden de voorraden duurzame consumptiegoederen weer op peil gebracht; de woningbouw toonde een toenemende bedrijvigheid. De Overheid heeft, in verband met de toestand van „full employment” en vooral de sterke vraag naar arbeidskrachten, haar investeringen binnen de perken gehouden. Van de toch reeds beperkte budgetaire voorzieningen — de begroting voor 1947 beliep, wat de buitengewone uitgaven betreft, minder dan 5 milliard frank — werd zelfs niet eens ten volle gebruik gemaakt.

Zeer belangrijke investeringen vonden plaats in het bedrijfsleven. De grote moeilijkheid onmiddellijk na de bevrijding was de ontoereikendheid van het bedrijfskapitaal, gezien de sterk gestegen prijzen. De grote meerderheid der bedrijven maakte echter in 1946 en 1947 aanzienlijke winsten, waardoor interne financiering op grote schaal mogelijk werd. Exacte cijfers ontbreken; het Ministerie van Economische Coördinatie en 's Lands Wederuitrusting heeft echter geraamd, dat het in 1945 en 1946 verworven

bedrijfsmaterieel 19 milliard frank beloopt, terwijl naar schatting in 1947 voor hetzelfde doel 17 milliard frank is besteed. Het bedrijfsleven heeft slechts in beperkte mate een beroep op de kapitaalmarkt gedaan.

MEDEDELING.

ALGEMENE VERGADERING VAN DE VERENIGING VOOR BELASTINGWETENSCHAP.

De Vereniging voor Belastingwetenschap, waarvan het secretariaat gevestigd is te Amsterdam, Corn. van der Lindenstraat 12, zal op Zaterdag 17 April a.s. in Rotterdam een algemene vergadering houden, waarin Prof. Dr P. J. A. Adriani een inleiding zal houden over „De jongste ontwikkeling van de belastingwetgeving in België en Luxemburg, vergeleken met die van Nederland”.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Vooraf onder invloed van de ultimobehoeften aan chaal geld, geaccentueerd door de in verband met de Paasdagen door het publiek verrichte betalingen in contanten, steeg de bankbiljettencirculatie in de periode van 22 Maart tot 30 Maart 1948 met niet minder dan f 49 miljoen. Tezamen met de storting op de obligatie-emissie Philips ten bedrage van f 75.750.000 op 1 April 1948 leidde dit tot een merkbare verkrapping op de geldmarkt, waarvan enerzijds de in het voorgaande overzicht vermelde stijging van de callgeldrente een uiting was, terwijl anderzijds de beleningen bij de Nederlandsche Bank met f 23 miljoen toenamen. Aan het einde der week nam de spanning iets af, vooral doordat vrij veel schatkistpapier tot verval kwam en slechts ten dele werd verlengd. Hoewel de callgeldrente op 1 pCt gehandhaafd bleef, was niet alle aanbod te plaatsen.

In de marktnoteringen voor schatkistpromessen kwam vrijwel geen verandering; zij bleven op een zeer hoog peil. Behalve Aprilpapier, dat tegen $1\frac{3}{8}$ pCt werd gevraagd, en Julipromessen, welke tegen hetzelfde disconto werden verhandeld, noteerden practisch alle overige termijnen $1\frac{7}{16}$ pCt. Grote veranderingen zullen zich in de nabije toekomst op dit gebied vermoedelijk niet voltrekken, omdat per 14 April a.s. de storting op de aandelenemissies Philips zullen moeten plaats vinden, terwijl de betalingen op aanslagen in de bijzondere heffingen en de aankopen van investeringscertificaten thans in versneld tempo geschieden.

De reeds aangekondigde deviezennota is thans gepubliceerd. Bij uitvoering van het dusgenaamde plan C voor de importen, dat het midden houdt tussen een regeling, waarbij op de voet van 1947 wordt voortgegaan, en een invoerregeling, waarbij geen Marshallhulp zal plaatsvinden, zou de Nederlandse betalingsbalans een tekort vertonen van niet minder dan f 1.100 miljoen voor 1948. In dit tekort zal door Marshallhulp en verdere buitenlandse credietverlening moeten worden voorzien. Het beeld lijkt somber, want hoewel vermoedelijk de deviezenbehoeften voor 1948 wel zullen worden gedekt zonder een al te ernstige aantasting van het welvaartspeil, blijft toch de vraag open, hoe dan in volgende jaren de ontwikkeling zal zijn. In het bijzonder de dollarpositie baart ernstige zorgen en indien het Duitse en het Indische probleem niet tot een ook voor Nederland gunstige oplossing kunnen worden gebracht, en wel op korte termijn, lijken de mogelijkheden tot een aanmerkelijke verbetering van de dollarpositie niet al te groot.

De vordering van de dollarwaarden bleek nodig te zijn om in een acute dollarbehoefte te voorzien. Zo bleek De Nederlandsche Bank per 1 Januari 1948 over nog slechts \$ 15 miljoen te beschikken. Het is jammer, dat niet meer volledige cijfers worden verstrekt over het totale officiële

bezit aan goud en dollars, resp. aan andere valuta.

Eveneens wordt niet aangegeven, hoe groot het Nederlandse bezit aan dollarfondsen thans nog is, en welk deel hiervan in feite reeds als onderpand voor opgenomen crediten dient. Door deze en dergelijke gegevens zou het inzicht in de werkelijke positie, en in de ongetwijfeld ernstige moeilijkheden, nog kunnen worden vergroot.

De Amsterdamse beurs werd in de afgelopen week gekenmerkt door een tamelijk flauwe stemming. In alle categorieën van aandelen daalden de koersen dan ook enigszins. Het schijnt, dat de internationale politieke ontwikkeling hierbij van grote invloed is geweest. De vrijwillige verkoop van Amerikaanse fondsen toonde in de afgelopen week een merkbare inzinking. De koersstijging in New York en de matige koersdaling in Amsterdam geven uiteraard geen prikkel tot verkoop in de Verenigde Staten en herbelegging van het provenu op de binnenlandse markt. Daar echter de Nederlandse aandelenmarkt tot nu toe vrij veel steun ondervond van herbeleggingsvraag voor

verkocht Amerikaans bezit, zou de flauwe stemming ten onzent bij een voortgaande koersstijging te New York wel eens bestendig kunnen blijven, tenzij het uitblijven van vrijwillige verkopen de Regering juist tot vordering zou nopen, met als eventueel gevolg een binnenlandse koersstijging uit hoofde van herbeleggingsvraag.

	25 Maart 1948	2 April 1948
A.K.U.	187½	185½
v. Berkel's Patent	140	134½
Lever Bros. & Unilever C. v. A. ...	330	322
Philips G. b. v. A.	294½	287½
Koninklijke Petroleum	359½	353½
H.A.L.	227	220½
N.S.U.	198	193½
H.V.A.	273½	264
Deli Mij. C. v. A.	229½	224½
Amsterdam Rubber	204½	197

STATISTIEKEN.

BANK VAN ENGELAND.
(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaal-voorraad	Govt. debts and Govt. securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept.
25 Dec. '46	0,2	1.449,1	1.450	1.428,2	22,1
17 Mrt '48	0,2	1.299,3	1.300	1.233,6	66,6
24 Mrt '48	0,2	1.299,4	1.300	1.241,0	59,2
31 Mrt '48	0,2	1.299,3	1.300	1.245,9	54,4

Data	Gouden en zilveren munten	Govt. securities	Other securities		Deposits		
			Disc. and advances	Securities	Totaal	Public deposits	Banken
25 Dec. '46	1,3	311,8	13,6	15,8	346,5	10,3	278,9
17 Mrt '48	0,5	326,7	13,4	21,2	409,9	12,0	305,1
24 Mrt '48	0,5	333,6	16,9	21,2	412,9	11,9	309,3
31 Mrt '48	0,5	341,1	14,4	25,9	417,6	9,0	314,3

ZWEEDESE RIJKSBANK.
(Voornaamste posten in miljoenen kronen).

Data	Metaal		Staatsfondsen		Saldo buitenland	Fondsen ter beschikking der staats-schuld	Promessen staats-schuld
	Goud	Over-waarde goud	Eigen	Vreemd			
31 Dec. 1946	839	532	1.544	504	284	94	182
15 Mrt 1948	220	140	2.408	390	119	—	182
23 Mrt 1948	218	138	2.450	381	118	—	182
31 Mrt 1948	213	135	2.534	358	137	—	182

Data	Biljetten in circulatie	Deposito's					Regularisatie-rekening
		Direct opvraagbaar			45 dagen	Buiten-landse banken	
		Totaal	Staat	Banken			
31 Dec. 1946	2.877	875	706	94	230	174	7
15 Mrt 1948	2.579	853	634	137	68	174	5
23 Mrt 1948	2.606	807	686	41	68	189	5
31 Mrt 1948	2.730	735	632	24	68	187	5

OVERZICHT DER LAATSTE VIER VERKORTE BALANSEN VAN DE NEDERLANDSCHE BANK.
(in miljoenen gulden).

Actief data	8-3-'48	15-3-'48	22-3-'48	29-3-'48	Passief data	8-3-'48	15-3-'48	22-3-'48	29-3-'48
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	— ¹⁾	— ¹⁾	— ¹⁾	— ¹⁾	Kapitaal	20,0	20,0	20,0	20,0
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven door de Bank gekocht	—	—	—	—	Reservefondsen	12,5	12,5	12,5	12,5
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	2.000,0	2.000,0	2.000,0	2.000,0	Bijzondere reserves	32,3	32,2	32,3	32,3
Beleningen	163,5 ²⁾	150,2 ²⁾	152,2 ²⁾	175,1 ²⁾	Pensioenfondsen	17,0	17,0	17,0	17,0
Voorschotten aan het Rijk Boekvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	1.500,0	1.500,0	1.500,0	1.500,0	Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)	124,3	124,2	124,2	124,1
Munt en muntmateriaal:					Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgifte)	2.933,7	2.909,5	2.899,2	2.948,2
Gouden munt en gouden muntmateriaal	551,3	509,9	509,9	508,8	Bankassigntaties in omloop	0,2	2,6	0,2	0,6
Zilveren munt, enz.	2,9	2,9	3,0	3,0	Rekening-courant saldo's:				
Papier op het buitenland ..	266,6	272,9	272,0	263,1	's Rijks Schatkist	986,7	959,0	949,5	920,5
Tegoed bij correspondenten in het buitenland	102,0	129,7	97,0	112,1	Geblokkeerde saldo's van banken	42,1	29,6	32,3	43,8
Buitenl. betaalmiddelen ..	5,2	5,1	5,1	5,1	Geblokkeerde saldo's van anderen	28,9	28,5	29,2	33,6
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfondsen ..	81,2	80,2	80,2	78,6	Vrije saldo's	480,2	510,7	494,8	487,6
Gebouwen en inventaris ..	3,5	3,5	3,5	3,5	Diverse rekeningen	158,6	157,6	159,5	157,3
Diverse rekeningen	160,3	149,0	147,8	148,2					
	4.836,5	4.803,4	4.770,7	4.797,5		4.836,5	4.803,4	4.770,7	4.797,5

¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen ..

²⁾ Waarvan aan Ned.-Indië (Wet van 15-3-'33 Staatsblad no. 99)

Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten

149,8 148,5 147,8 149,4

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 30 Maart, 1948.

Activa.			
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	Hoofdbank f —) Bijbank " —) Agentsch. " 1.900,—)	f	1.900,— ¹⁾
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. II, 1e lid, sub 3 van de Bankwet 1937 j ^o art. 4 van het Koninklijk besluit van 1 October 1945, Staatsblad No. F 204)			—
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947			2.000.000.000,—
Beleningen: (incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand)	Hoofdbank f 161.236.551,77) Bijbank " 378.528,97) Agentsch. " 13.499.333,69)		
	f 175.114.414,43		
Op effecten, enz.	f 174.488.071,41 ²⁾		
Op goederen en celen	f 626.343,02		
	f 175.114.414,43 ²⁾		
Voorschotten aan het Rijk (art. 16 van de Bankwet 1937)			—
Boekvoordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947			1.500.000.000,—
Munt en muntmateriaal:			
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 508.847.707,07		
Zilveren munt, enz.	f 2.992.097,97		
			511.839.805,04
Papier op het buitenland	f 263.062.600,—		
Tegoed bij correspondenten in het buitenland	f 112.092.037,98		
Buitenlandse betaalmiddelen	f 5.089.525,95		
			380.244.163,93
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	f 78.609.408,21		
Gebouwen en inventaris	f 3.500.000,—		
Diverse rekeningen	f 148.188.428,05		
	f 4.797.498.119,66		

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—		
Reservefond	f 12.452.579,46		
Bijzondere reserves	f 32.247.868,69		
Pensioenfonds	f 16.976.277,45		
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)	f 124.132.120,—		
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgifte)	f 2.948.231.945,—		
Bankassigaties in omloop	f 606.250,54		
Rekening-courant saldo's:			
's Rijks Schatkist	f 920.517.043,70		
Geblokkeerde saldo's van banken	f 43.740.458,04		
Geblokkeerde saldo's van anderen	f 33.630.130,22		
Vrije saldo's	f 487.627.222,23		
	f 1.485.514.854,19		
Diverse rekeningen	f 157.336.224,33		
	f 4.797.498.119,66		

- ¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen f —
- ²⁾ Waarvan aan Nederlands-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) .. 39.529.875,—
- Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten .. 149.351.353,—

DE KOLENPOSITIE VAN BELGIË ¹⁾.
(In duizenden tonnen)

Maand	Productie	Afzet	Voorraad aan het einde van de maand
Januari 1947	2.146	2.140	318
Februari	1.954	1.934	338
Maart	2.198	2.216	320
April	2.184	2.210	294
Mai	2.081	2.084	291
Juni	2.011	2.006	296
Juli	1.860	1.855	302
Augustus	1.828	1.787	342
September	2.006	1.941	407
October	2.144	2.158	393
November	1.911	1.886	417
December	2.067	2.036	448
Totaal 1947	24.390	24.253	448 ²⁾
Totaal 1946	22.779	22.767	311 ²⁾
Totaal 1938	29.575	28.029	2.222 ²⁾

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin“ van het Nationaal Instituut voor de Statistiek.

²⁾ Ultimo December.

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 5 April 1948.

Activa.			
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	Hoofdbank f —) Bijbank " —) Agentsch. " 900,—)		900,— ¹⁾
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. II, 1e lid, sub 3 van de Bankwet 1937 j ^o art. 4 van het Koninklijk besluit van 1 October 1945, Staatsblad No. F 204)			—
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947			2.000.000.000,—
Beleningen: (incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand)	Hoofdbank f 140.936.492,76) Bijbank " 197.590,28) Agentsch. " 5.452.657,94)		
	f 146.586.740,98		
Op effecten, enz.	f 146.070.048,96 ²⁾		
Op goederen en celen	f 516.692,02		
	f 146.586.740,98 ²⁾		
Voorschotten aan het Rijk (art. 16 van de Bankwet 1937)			—
Boekvoordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947			1.500.000.000,—
Munt en muntmateriaal:			
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 481.210.875,44		
Zilveren munt, enz.	f 3.016.522,12		
			484.227.397,56
Papier op het buitenland	f 269.186.500,—		
Tegoed bij correspondenten in het buitenland	f 166.086.929,19		
Buitenlandse betaalmiddelen	f 5.418.799,41		
			440.692.228,60
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	f 77.437.205,15		
Gebouwen en inventaris	f 3.500.000,—		
Diverse rekeningen	f 185.900.985,81		
	f 4.838.345.458,10		

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—		
Reservefond	f 12.452.579,46		
Bijzondere reserves	f 32.247.868,69		
Pensioenfonds	f 16.895.393,49		
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)	f 124.003.490,—		
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgifte)	f 2.931.711.560,—		
Bankassigaties in omloop	f 27.479,50		
Rekening-courant saldo's:			
's Rijks Schatkist	f 879.967.836,94		
Geblokkeerde saldo's van banken	f 108.948.290,60		
Geblokkeerde saldo's van anderen	f 30.208.320,24		
Vrije saldo's	f 499.736.280,86		
	f 1.518.860.728,64		
Diverse rekeningen	f 182.146.358,32		
	f 4.838.345.458,10		

- ¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen f —
- ²⁾ Waarvan aan Nederlands-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) .. 39.529.875,—
- Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten .. 148.473.761,50

BANK VAN FRANKRIJK.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan de Staat		
			Vaste	Schatkist	Bezettingskosten Duitsland
26 Dec. 1946	94.817	118.302	59.449	67.900	426.000
11 Mrt 1948	52.817	233.039	125.042	159.100	426.000
18 Mrt 1948	52.817	232.147	125.042	156.100	426.000
25 Mrt 1948	52.817	240.190	125.042	155.000	426.000

Data	Bankbiljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Staat	Diversen
26 Dec. 1946	721.865	63.458	765	62.693
11 Mrt 1948	780.498	265.775	624	263.818
18 Mrt 1948	769.400	264.579	1.899	261.442
25 Mrt 1948	773.199	271.825	791	269.785

Announces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer van dezelfde week worden opgenomen.

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegoed bij corresp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Wissels, prom. enz. en open marktpapier	Beleningen
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	103	153.109
23 Febr. '48	554.204	272.552	121.576	2.000	158.994
1 Mrt '48	554.269	276.907	102.967	—	178.510
8 " '48	554.229	266.553	107.153	1	163.557
15 " '48	512.853	272.911	134.810	1	150.196
22 " '48	512.899	272.056	102.073	2	152.180
30 " '48	511.840	263.063	117.182	2	175.114
5 April '48	484.227	269.186	171.506	1	176.587

ASSOCIATIE CASSA

KASSIERSINSTELLING

OPGERICHT IN 1806

BEWINDVOERING EN EXECUTIEFLE

HEERENGRACHT 179 • AMSTERDAM-C

Hoofdre lacteuren van drie concurrerende Griekse dagbladen charterden samen een vliegtuig. Zij wilden daarmee naar Scandinavië, waar zich de Amerikaan bevond, die in het bezit was van het copy-right van

Churchill's Oorlogsmemoires

Voor Nederland verwierf

de Volkskrant

als enig dagblad de rechten. Op 16 April begint, gelijktijdig in de hele wereld, de publicatie. Abonneert U dus NU bij de administratie van

De Volkskrant

N. Z. Voorburgwal 345 - Amsterdam-Centrum

voor 34 cent per week*

voor f. 4.42 per kwartaal*

*Doorhalen wat niet wordt verlangd.

Naam:

Straatnaam:

Woonplaats:

wenst zich met ingang van

te abonneren op de Volkskrant en wil betalen

per week

per kwartaal

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldo in rekening-courant			
		's Rijks Schatkist	Geblokkeerde saldi van banken	Geblokkeerde saldi van anderen	Vrije saldi
30 Dec. '46	2.744.151	1.099.855	90.071	43.706	590.158
23 Febr. '48	2.896.639	1.013.627	44.478	35.785	464.375
1 Mrt '48	2.959.043	1.974.150	64.501	29.928	487.737
8 " '48	2.933.728	986.745	42.129	28.941	480.194
15 " '48	2.909.546	959.002	29.591	28.492	510.742
22 " '48	2.899.217	949.532	32.318	29.240	494.843
30 " '48	2.948.232	920.517	45.740	33.630	487.627
5 April '48	2.931.712	879.968	108.948	30.208	499.736

AMSTERDAMSCH E BANK N.V.

50e Jaarbeurs te Utrecht
Hoofdgebouw Parterre Stand 50
Croeselaan Vak III Stand 305

INCASSO-BANK N.V.

Economisch-Statistisch Kwartaalbericht

Research-uitgave van
het Nederlandsch Economisch Instituut

Verschenen is de aflevering Maart 1948

UIT DE INHOUD:

Conjuncturele toestand van Nederland, België, de Ver. Staten en Groot-Brittannië;

De economische toestand in Indonesië na de politionele actie; de economische toestand van West-Indië;

Internationale geld- en kapitaalmarkten; de strijd tegen de inflatie;

Ontwikkeling van het Nederlandse kosten- en prijsniveau in vergelijking met dat in enkele andere landen

Jaarabonnementen f 6.50; voor abonné's „E.-S.B.” f 5.-
Telefoon 38340 — Rotterdam — Giro no. 8408

Beschikbare krachten

Economisch Doctorandus

thans werkzaam als econoom in een middelgroot bedrijf, wenst van werkkring te veranderen. Ruime erv. op het gebied van secretariaats- en researchwerk. Door studie en praktijk op een groot accountantskantoor in staat om aan een administratie leiding te geven en administratieve problemen tot een oplossing te brengen. Organisatorische en commerciële aanleg. Leeftijd 29 jaar. Gewenst wordt een directie-secretariaat of enige andere leidende positie in het bedrijfsleven. Br. onder no. ESB 1173 bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

Vacatures

Eerste Nederlandse Accountantskantoor van 1883 MORET & STARKE zoekt voor spoedige indiensttreding een

ACCOUNTANT, LID N.I.V.A. OF V.A.G.A.
als medewerker.

Bij voorkeur gespecialiseerd in vraagstukken van inrichting en administratieve organisatie. Bij gebleken geschiktheid goede vooruitzichten. Brieven aan het kantoor der Maatschappij, Lyceumplein 19, Den Haag.

Grote handelsonderneming in grote Zuidhollandse stad

annex door technisch directeur bestuurd fabriek,
zoekt

COMMERCIELE DIRECTEUR

Vereist wordt: ruime binnen- en buitenlandse handelservaring, organisatorisch vermogen in breed verband, technisch inzicht, representatieve kwaliteiten.

Alleen allereerste krachten gelieven te solliciteren met eigenhandig geschreven levensbeschrijving en bijvoeging van pasfoto onder letter V. R. aan

PSYCHOLOGISCH ADVIESBUREAU
L. DEEN en Dr. J. G. H. BOKSLAG
Rochussenstraat 103a — Rotterdam

Op de Documentatie-Afdeling van het Hoofdkantoor te Amsterdam van Internationaal Concern is plaats voor een

jong doctorandus in de economie

Aanvang-salaris f 300.— per maand.

Sollicitaties met uitvoerige inlichtingen enz. onder L.N. 355 aan RICARDO's Adv. Bureau, Amsterdam-Centrum.

Annonces voor het volgend nummer

dienen uiterlijk Maandag 12 April a.s. in het bezit te zijn van de administratie, Lange Haven 141, Schiedam

N.V. BRONSWERK

AMERSFOORT

AMSTERDAM

ROTTERDAM

Afd. **Pijpleidingen**

V/H BECHT & DYSERINCK

Afd. **Warmtetechniek**

V/H HUYGEN & WESSEL

Afd. **Luchttechniek**

V/H BECHT & DYSERINCK

Afd. **Koeltechniek**

V/H HUYGEN & WESSEL

Afd. **Electrotechniek**

V/H HUYGEN & WESSEL

Land- en Scheepsinstallaties

B
BRONSWERK
U

Verliesposten Voorkomend Systeem

bestaande uit 4 Diensten - **V.V.S.** -

Het V.V.S. is een onmisbaar hulpmiddel bij het gezondhouden van uitstaande credieten. Aanvaard als onderdeel der debiteuren-administratie, zal het van groote praktische waarde blijken te zijn.

Onze V.V.S.-brochure wordt op aanvraag kosteloos toegezonden

Van der Graaf & Co's bureaux voor den handel N.V.

Amstelstraat 14-18, Amsterdam-C, Telefoon 38631 (5 lijnen)

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro: 8408.
Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5 Rotterdam (W).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26* per jaar, voor België/Luxemburg f 28 per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in francs bij de Banque de Commerce te Brussel. Overzeese gebiedsdelen (per zeepost) en overige landen f 28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6).